

**CEZAEVİNDE ÇOCUKLARI İLE BİRLİKTE BULUNAN
ANNELERİN ÇOCUKLUK ÇAĞI RUHSAL TRAVMALARI,
KAPSAYICILIK İŞLEVLERİ VE ÇOCUKLARININ PSİKO-
SOSYAL GELİŞİM DURUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

Sinem Gezgin
161180115

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Neslihan Zabcı

İstanbul
T. C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eylül 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

SİNEM GEZGİN'in "Cezaevinde Çocuklarıyla Birlikte Bulunan Annelerin Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları, Kapsayıcılık İşlevleri ve Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelişimleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi" başlıklı tezi 27.09.2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek "Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği" nin ilgili maddeleri uyarınca Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans/Doktora tezi oy birliğiyle/oy çokluğuyla, başarılı/başarısız olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı, Adı ve Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ZABCI Maltepe Üniversitesi.....	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Elif EROL Rumeli Üniversitesi	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Seda ERZİ Maltepe Üniversitesi	

Prof. Dr. Ahu TUNÇEL ÖNKAL
Enstitü Müdürü

 maltepe üniversitesi	ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI	Doküman No	FR-178
		İlk Yayın Tarihi	01.03.2018
		Revizyon Tarihi	
		Revizyon No	00
		Sayfa	1/1

Revizyon Takip Tablosu

REVİZYON NO	TARİH	AÇIKLAMA
00	01.03.2018	İlk yayın.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

27/09/2019

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarından bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; çalışmamın Maltepe Üniversitesinde kullanılan “bilimsel intihal tespit programı” ile tarandığını ve öngörülen standartları karşıladığımı beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Sinem Gezgin

Hazırlayan	Kalite Koordinatörü	Kurumsal Yetkili
İlgili Birim	Dr. Öğr. Üyesi Şafak GÜNDÜZ	Prof. Dr. Belma AKŞİT

(Doküman No: FR-178; Yayın Tarihi: 01.03.2018; Revizyon Tarihi: ; Revizyon No:00)

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca süpervizyon ve tez sürecinde engin tecrübeleri ve bilgi birikimleri ile daima destek olan değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Neslihan Zabcı'ya;

Yüksek lisans eğitimimin her aşamasında, yoğun çalışma temposuna rağmen her daim en büyük destekçim olan ve bana yola devam etme cesareti veren kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Gülçin Karadeniz'e;

Duygu Salıncağı Projesi'nde birlikte yer aldığımız; veri toplama sürecinde benden yardımlarını eksik etmeyen Psk. Ceren Katip'e ve Uzm. Psk. Derya Altınay'a;

Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda özveri ile çalışan değerli psikologlara;

Bana böylesine özel bir grupta çalışma fırsatı tanıyan; dünyamda hiç hayal edemeyeceğim bir pencere açılmasına vesile olan katılımcı annelere ve çocuklarına;

Çalışmam boyunca bana olan sonsuz inancıyla yanımda bulunan ve çalışmamın her aşamasında kurtarıcım olan Uzm. Psk. Cansu Omrak'a ve istatistiksel analiz aşamasında desteğini benden esirgemeyen Psk. Melis Gedik Özlü'ye;

Sona yaklaştıkça artan kaygı düzeyime rağmen her gün beni sabırla dinlemeye devam eden kuzenim Elif Özge Öztürk'e ve arkadaşım Gizem Gülkanat'a;

Sürecin başından itibaren akademik deneyimleri ve paylaşımları ile bana yol gösteren Dr. Öğr. Üyesi Subhan Ekşioğlu'na;

Eğitim hayatım boyunca başarılı olacağıma dair inançlarını hiç kaybetmeyen ve her zaman her koşulda yanımda olan annem Aysun Gazez'e, babam Mustafa Zekayi Gazez'e ve ablam Gizem Gazez'e;

Varlığıyla bana güç kaynağı olan, bu zorlu ve uzun süreçteki kaygılarımı sonsuz sabrıyla kapsayıp beni sakinleştiren hayat arkadaşım, meslektaşım Ali Can Gezgin'e ve onu yetiştiren değerli Gezgin ailesine içtenlikle teşekkür ederim.

Sinem GEZGİN

Eylül, 2019

ÖZ

CEZAEVİNDE ÇOCUKLARI İLE BİRLİKTE BULUNAN ANNELERİN ÇOCUKLUK ÇAĞI RUHSAL TRAVMALARI, ÇOCUKLARINI KAPSAYICILIK İŞLEVLERİ VE ÇOCUKLARININ PSİKO-SOSYAL GELİŞİMLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Sinem Gezgin
Yüksek Lisans Tezi
Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Neslihan Zabcı
Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019

Bu çalışmada, cezaevinde 1-3 yaş aralığında yer alan çocukları ile bulunan annelerin çocukluk çağı ruhsal travmaları, çocuklarını kapsayıcılık işlevleri ve çocuklarının psiko-sosyal gelişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda çocukları ile birlikte bulunan 22 anne oluşturmaktadır. Bu çalışmada veri toplama aracı olarak Sosyo-demografik Bilgi Formu, Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği (ÇRTÖ), Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlev Ölçeği (KİÖ) ve Kısa 1-3 Yaş Sosyal-Duygusal Değerlendirme Ölçeği (BITSEA) kullanılmıştır. Spearman Sıra Farkları Korelasyon analizi sonuçlarına göre annelerin çocukluk çağı ruhsal travmalarından cinsel istismara maruz kalmış olmaları ile kapsayıcılık işlevinin eş ile ilişki ve katı kuralcı ilişki alt boyutu arasında; duygusal ihmale maruz kalmaları ile kapsayıcılık işlevinin eş ile ilişki alt boyutu arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Annelerin çocuklarını kapsayıcılık işlevlerinin eş ile ilişki alt boyutu ile çocukların psiko-sosyal gelişimleri arasında ise pozitif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Elde edilen bulguların çoğunlukla literatürdeki bilgiler ile paralel olduğu görülmüş ve bu bulgular literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: 1. Çocukluk çağı ruhsal travmaları; 2. Kapsayıcı işlev; 3. Psiko-sosyal gelişim.

ABSTRACT

THE INVESTIGATION OF THE CORRELATION BETWEEN CHILDHOOD TRAUMATIC EXPERIENCES AND CONTAINING FUNCTIONS OF MOTHERS IN PRISON WITH THEIR CHILDREN AND THE STAGES OF PSYC-SOCIAL DEVELOPMENT OF THEIR CHILDREN

Sinem Gezgin

Master's Thesis

Department of Psychology

Clinical Psychology Programme

Advisor: Asst. Prof. Dr. Neslihan Zabcı

Maltepe University Social Sciences Graduate School, 2019

This study aims to investigate the mother participants, who are in the jail with their 1-3 years old children about their childhood traumatic experiences, containing functions to their children and the correlation to the psychosocial stages of their children. The probands of this research are in total 22 women, who are located in Bakirköy Women's Closed Penitentiary with their children. The method of this research is the correlational survey method and the data collection bases on the sociodemographic information form, Childhood Trauma Questionnaire (CTQ), Study of Parental Child Containing Function and the Brief Infant- Toddler Social and Emotional Assessment (BITSEA). The results of Spearman's Rank Correlation Coefficient show that there is a negative correlation between mothers, who exposed sexual abuse as a childhood traumatic experience with their containing functions and relation with Spousaland and prim relation'; and mothers, who exposed the emotional neglect as a childhood trauma experience with their containing functions and subdimension relation with spousaland. There is a positive correlation between the container function of mothers with the subdimension relation with spousaland and the stages of psychosocial development of their children. The findings of this research are mostly parallel to the findings in literature and the results are discussed within the framework of literature.

Keywords: 1. Childhood traumatic experiences; 2. Containing functions; 3. Psycho-social development.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR.....	xii
ÖZGEÇMİŞ	xiii
BÖLÜM 1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	1
1.1.1. Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları.....	1
1.1.1.1. Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları.....	1
1.1.1.2. Travmaya Psikanalitik Yaklaşım	5
1.1.1.3. Travmanın Kuşaklar Arası İletimi.....	7
1.1.1.4. Yineleme Zorlantısı.....	9
1.1.2. Erken Dönem Anne-Çocuk İlişkileri	10
1.1.2.1. Wilfred R. Bion	6
1.1.2.1.1. Annenin Kapsayıcı İşlevi	5
1.1.2.2. Donald W. Winnicott	11
1.1.2.2.1. Yeterince İyi Annelik	11
1.1.2.2.2. Annenin Tutma İşlevi	13
1.1.2.3. John Bowlby.....	13

1.1.2.3.1. Bağlanma Kuramı.....	13
1.1.3. 1-3 Yaş Gelişim Dönemi.....	15
1.1.3.1 Psikoseksüel Gelişim Dönemleri	15
1.1.3.1.1. Oral Dönem	16
1.1.3.1.2. Anal Dönem	17
1.1.3.2. Psiko-sosyal Gelişim.....	17
1.2. Amaç.....	18
1.3. Önem.....	19
1.4. Varsayımlar.....	20
1.5. Sınırlılıklar	20
1.6. Tanımlar.....	21
BÖLÜM 2. YÖNTEM.....	22
2.1. Araştırma Modeli	22
2.2. Evren ve Örneklem	22
2.3. Veriler ve Toplanması.....	25
2.3.1. Bilgilendirilmiş Onam Formu	25
2.3.2. Sosyo-Demografik Bilgi Formu.....	26
2.3.3. Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği (ÇRTÖ).....	26
2.3.4. Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlev Ölçeği (KİÖ).....	27
2.3.5. Kısa 1-3 Yaş Sosyal-Duygusal Değerlendirme Ölçeği (BITSEA)	28
2.4. Verilen Çözümlemesi ve Yorumlanması	28
BÖLÜM 3. BULGULAR VE YORUMLAR.....	30
3.1. Bulgular.....	31

3.1.1.Sosyo-demografik Değişkenlerin Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları ile Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular	31
3.1.2.Sosyo-demografik Değişkenlerin Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlev Ölçeği ile Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular	38
3.1.3.Sosyo-demografik Değişkenlerin Çocukların Psiko-Sosyal Gelişim Puanları ile Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular	39
3.1.4.Annelerin Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları, Kapsayıcılık İşlevleri ve Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelişimi Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Bulguları.....	39
3.2. Yorumlar	41
3.2.1. Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalarının Sosyo-demografik Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi	41
3.2.2. Annenin Kapsayıcı İşlevinin Sosyo-demografik Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi	44
3.2.3. Cezaevinde Anneleri ile Birlikte Kalan Çocukların Psiko-Sosyal Gelişiminin Sosyodemografik Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi ...	48
3.2.4 Cezaevinde Bulunan Annelerin Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları ile Kapsayıcı İşlevleri ve Çocuklarındaki Psiko-Sosyal Gelişim Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	49
BÖLÜM 4. SONUÇ	53
4.1. Özet.....	53
4.2. Yargı.....	54
4.3. Öneriler	55
EK'LER	55
KAYNAKÇA.....	59

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Katılımcılara Ait Sosyo-Demografik Değişkenlere İlişkin Sıklık ve Yüzdellik Değerleri	22
Tablo 2.2. Katılımcıların Annelerine Ait Sosyo-Demografik Değişkenlere İlişkin Sıklık ve Yüzdellik Değerleri.....	23
Tablo 2.3. Katılımcıların Gebelik ve Bebek Bakımı Dönemine Ait Sosyo-Demografik Değişkenlere İlişkin Sıklık ve Yüzdellik Değerleri	24
Tablo 2.4. Katılımcıların Çocuklarına Ait Sosyo-Demografik Değişkenlere İlişkin Sıklık ve Yüzdellik Değerleri.....	25
Tablo 3.1. Kullanılan ölçeklere ait tanımlayıcı analiz bulguları.....	30
Tablo 3.2. Eğitim Düzeyine Göre ÇRTÖ Cinsel İstismar Alt Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis Analizi Bulguları	31
Tablo 3.3. Anneleri ile İlişkilerinin Niteliğine Göre ÇRTÖ Fiziksel İstismar Alt Boyutuna İlişkin Mann Whitney U Analizi Bulguları	32
Tablo 3.4. Anneleri ile İlişkilerinin Niteliğine Göre ÇRTÖ Fiziksel İhmal Alt Boyutuna İlişkin Mann Whitney U Analizi Bulguları	32
Tablo 3.5. Ebeveynlerinin Evlilik İlişkisinin Niteliğine Göre ÇRTÖ Cinsel İstismar Alt Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis Analizi Bulguları	33
Tablo 3.6. Ebeveynlerinin Evlilik İlişkisinin Niteliğine Göre ÇRTÖ Travma Toplam Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Analizi Sonuçları	33
Tablo 3.7. Gebeliğin Planlı Olup Olmamasına Göre ÇRTÖ Fiziksel İstismar Alt Boyutuna İlişkin Mann Whitney U Analizi Bulguları	33
Tablo 3.8. Hamilelik Sürecinin Stresli veya Rahat Geçme Durumuna Göre ÇRTÖ Fiziksel İhmal Alt Boyutuna İlişkin Mann Whitney U Analizi Bulguları	34
Tablo 3.9. Bebek Bakımında Eş Desteğine Göre ÇRTÖ Duygusal İhmal Alt Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis Analizi Bulguları	34
Tablo 3.10. Bebek Bakımında Çevre Desteğine Göre ÇRTÖ Fiziksel İhmal Alt Boyutuna İlişkin Mann Whitney U Analizi Sonuçları	35

Tablo 3.11. Anneliklerini Tanımlamalarına Göre ÇRTÖ Fiziksel İstismar Alt Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis Analizi Bulguları	35
Tablo 3.12. Çocukların Uyku Düzenine Göre ÇRTÖ Fiziksel İstismar Alt Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis Analizi Bulguları	36
Tablo 3.13. Çocukların Uyku düzeni ile cinsel istismar ile ilişkisine yönelik Kruskal Wallis analiz bulguları	36
Tablo 3.14. Çocukların Uyku Düzenine Göre ÇRTÖ Travma Toplam Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Analizi Bulguları.....	37
Tablo 3.15. Çocukların Mizaçlarına Göre ÇRTÖ Fiziksel İstismar Alt Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis Analizi Bulguları	37
Tablo 3.16. Çocukların Uyku Düzenine Göre KIÖ Doyum Odaklılık Alt Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis Analizi Bulguları	38
Tablo 3.17. Çocukların Mizaçlarına Göre KIÖ Katı Kuralcı İlişki Alt Boyutuna Ait Kruskal Wallis Analizi Sonuçları	39
Tablo 3.18. ÇRTÖ Alt Boyutları Puanları, KIÖ Alt Boyutları Puanları ve BİTSEA Psiko-Sosyal Gelişim Alt Boyutu Puanına İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları	41

KISALTMALAR

ÇİK:	Ceza İnfaz Kurumu
ÇRTÖ:	Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği
BİTSEA:	Kısa 1-3 Yaş Sosyal-Duygusal Değerlendirme Ölçeği
KİÖ:	Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlev Ölçeği
Sdd:	Sosyal-Duygusal Gelişim Düzeyi
SPSS:	Statistical Package for the Social Sciences

ÖZGEÇMİŞ

Sinem Gezgin

Psikoloji Anabilim Dalı

Eğitim

Derece Yıl Üniversite, Enstitü, Anabilim/Anasanat Dalı

Y.Ls. 2019 Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Ls. 2014 İstanbul Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi

Psikoloji Anabilim Dalı

Lise 2010 Kırımlı Fazilet Olcay Anadolu Lisesi

İş/İstihdam

Yıl Görev

2017 - 19 Psikolog, Özel Alp-Burak Anaokulları

2016 - 18 Psikolog, Özel Saklambaç Anaokulu

2014 - 17 Psikolog, Özel Kids'IQ Anaokulları

Mesleki Birlik/Dernek Üyelikleri

Yıl Kurum

2017 - Üye: Türk Psikologlar Derneği

2014 – Üye: Rorschach ve Projektif Testler Derneği

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri : İstanbul, 1992 Cinsiyet: K

ve yılı

Yabancı : İngilizce (iyi)

diller

GSM/e-posta : 05368544501 / snmgazez@gmail.com

BÖLÜM 1. GİRİŞ

1.1. Problem

1.1.1. ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI

1.1.1.1. Çocukluk Çağı Travmaları

Travma, kişinin yakınlarının veya kendisinin sağlığının zarar görmesi, yaşamının risk altında olması ya da bütün bunlara tanık olması neticesinde yoğun kaygı ve korku ile karşı karşıya kalmasıdır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013). Çocukluk çağı travmaları ise, henüz 18 yaşına girmemiş bir çocuğun maruz kaldığı duygusal istismar, cinsel istismar, fiziksel istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmalin yol açtığı ruhsal zorlanmalardır. Dünya Sağlık Örgütü'ne (2002) göre, bir yetişkin farkında olarak veya farkında olmadan bir çocuğun fiziksel ve duygusal gelişimi üzerinde negatif etki oluşmasına sebep olacak şekilde bir davranışta bulunmuşsa bu durum çocuk istismarı olarak ele alınabilmektedir. Bu tanımlamada herhangi bir davranışın çocuk istismarı sayılabilmesi için kasıtlı olarak yapılıp yapılmaması noktasının önem taşımadığı; belirleyici olan faktörün çocuğun olumsuz olarak etkilenmesi olduğu görülmektedir.

Yapılan araştırmalar içinden çocukluk çağı travmaları üzerinde ilk çalışmaları yürüttükleri bilinen Kempe ve Helfer'e (1972) göre, çocuğun ebeveyni olması şartı olmaksızın çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin kasıtlı olarak yaptığı veya yapması gerekenleri görmezden gelmesi ile çocukta oluşan zararları çocukluk çağı travmaları olarak isimlendirilmektedir. Bunlara ek olarak çocuğun anne-baba kaybı yaşaması, şiddete tanık olması, kaza, göç ve doğal afet gibi durumlara maruz kalması da çocukluk çağı travmalarının kökenini oluşturmaktadır (Herman, 1992).

Farklı yaklaşımlara göre yapılan tanımlar değişiklik gösterse de bu tanımlamalarda ortak olan bazı noktalar mevcuttur. Gerçekleştirilen eylemin çocuk açısından fizyolojik ve ruhsal yönden yıkıcı olması, istemli/kasıtlı bir şekilde

gerçekleştirilmesi ve bir süreklilik içermesi konusunda farklı disiplinler arasında görüş birliği bulunmaktadır (Pelendecioğlu ve Bulut, 2009).

Çocukluk çağı ruhsal travmaları ile ilgili olarak yapılan araştırmalar çocukluk çağı ruhsal travmaları tanımının toplumsal normlar, inanç sistemleri, aile kavramı ve yapıları, yaşam koşulları, ekonomik seviye gibi faktörlere göre değişiklik gösterdiğini ortaya koymaktadır (Şahin-Demirkapı, 2013).

Çocukluk çağı travmaları, çocuk istismarı ve ihmalini de altında bulunduran şemsiye bir kavramdır. Bir yetişkinin, çocuğa yönelik toplumsal ve hukuksal yönden zarar verici olarak sınıflandırılan bir eylem veya eylemsizlik içine girmesi durumunda çocukta ruhsal, fiziksel, cinsel, sosyal açılardan sağlık ya da güvenlik riski oluşursa bu durum çocuk istismarı ve/veya çocuk ihmal olarak adlandırılabilir (Oral, Can, Kaplan, Polat, Ateş, Çetin ve Burgu, 2001). Polat (2007), çocuğa yönelik ihmal ve istismar kavramının tarihinin çok eski olmasına rağmen konu ile ilgili çalışmaların yaklaşık 100 yıldır yürütülmekte olduğunu belirtmektedir.

Polat (2005), çocukluk çağı ruhsal travmaları ile ilgili olarak yapılan epidemiyolojik araştırmalar, çocuğa yönelik ihmal ve istismarın hem dünyada hem de ülkemizde çok yaygın bir şekilde var olduğunu ifade etmektedir. 9-17 yaş aralığındaki çocukları kapsayan, Asya ve Avrupa bölgesinde yürütülen bir çalışmada çocukların %60'ının hatalı davranışları karşısında ebeveynlerinden fiziksel şiddet gördükleri ortaya çıkmıştır.

Ülkemizde çocukluk çağı ruhsal travmaları ile ilgili olarak yürütülen bir çalışmada 11, 13 ve 16 yaş gruplarında bulunan ve farklı 3 ilde ikamet etmekte olan 7.540 çalışmaya dahil edilmiştir. Katılımcıların olumsuz çocukluk dönemi deneyimlerinin sıklığının %42 ile %70 arasında değişmekte olduğu görülmüştür (Sofuoğlu ve ark., 2014).

Şar ve ark. (2012), çocukluk çağı ruhsal travmalarını, emosyonel, cinsel, fiziksel istismar ile birlikte fiziksel ve duygusal ihmalin sebep olabileceği bir durum olarak kabul etmektedir.

Çocukluk çağı ruhsal travmalarına sebep olan istismar ve ihmal kavramlarından istismar kendi içinde fiziksel, cinsel ve duygusal olarak 3 gruba ayrılırken; ihmal (boşlama) ise fiziksel ve duygusal olmak üzere 2 gruba ayrılmaktadır (Runyan, Wattam, Ikeda, Hassan, ve Ramiro, 2002).

Tanı ölçütleri bağlamında bakıldığında çocukluk çağı travmaları DSM 5'te "Çocuğa Kötü Davranma ve Çocuğu Boşlama Sorunları" olarak kabul edilmektedir ve çocuğa bedensel, cinsel, ruhsal sömürü ve çocuğu boşlama olarak sınıflandırılmaktadır (Amerikan Psikiyatri Birliğı, 2013).

İhmal ve istismar kelimeleri kavramsal olarak benzer nitelikler taşısa da farklı oldukları nokta etkenlik-edilgenlik noktasıdır. İstismarda, yetişkin kasıtlı olarak bir çocuğa zarar vermek üzere bir eylemde bulunur ve bu yüzden istismar kavramı bu yönüyle yetişkinin bireyin etkin olduğu bir eylem içermektedir. Çocuğu boşlamada ise, çocuğun temel fiziksel bakım ve duygusal gereksinimlerinin sorumluluğunu alan kişi kişi/kişiler tarafından karşılanmaması söz konusudur ve bu yönüyle çocuğun ihmali eylemsizlik olarak kendini göstermektedir (Yurdakök, 2010).

Bir yetişkinin, 18 yaşını doldurmamış bir çocuğa fiziksel olarak zarar verici davranışlarda bulunması fiziksel istismar olarak kabul edilmektedir (Kulaksızoğlu, 2001). Başka bir deyişle fiziksel istismar, iz bırakıp bırakmaması fark etmeksizin bir çocuğun bedenine yönelik bir yetişkin tarafından zarar verici eylemlerin gerçekleştirilmesidir (Hancı, 2002).

Cinsel istismar, bir yetişkinin kendi cinsel tatminini sağlamak amacıyla bir çocuğu çeşitli yollarla kullanması olarak kabul edilmektedir (Aktepe, 2009). Şiddet davranışı olmadan da cinsel istismar kabul edilen eylemler mevcuttur. Çocuğa pornografik filmler izletmek, cinsel içerikli söz kullanmak, teşhircilik, genital bölgesine temas etme, çıplak resim çekme gibi çocuğun ruhsal ve biyolojik sağlığını olumsuz yönde etkileyen eylemler de cinsel istismar kapsamına girmektedir (Durmuş, 2013).

Duygusal istismar, bir yetişkinin bir çocuğu ihtiyaç duyduğu ilgi ve sevgiden mahrum bırakmasının yanı sıra sosyal ilişkilerini engelleyici tutum sergilenmesi, tekinsizlik duygusu yaratacak şekilde tehdit etmesi, yüksek ses kullanması, yalnız

bırakması gibi biçimlerle kendini gösteren istismar türüdür (Lynch, Saralidze, Gogvadze ve Zolotor, 2007). Fiziksel istismar sonucunda çocukta oluşan zararlar gözle görülebilir olsa da gözle görünür olmayan duygusal istismarın çocukta bıraktığı ruhsal yaralar çoğu zaman fiziksel istismarın bıraktığı yaralardan çok daha yıkıcı olabilmektedir (Bakır ve Kapucu, 2017; Özmert, 2010).

İhmal türlerinden biri olan duygusal ihmal, çocuğun ihtiyaç duyduğu ilgi ve sevginin yetişkin tarafından kendisine verilmemesi, sosyal yönden gelişimi için kaynak sunulmaması ve toplumsal olarak doğru kabul edilen kurallar konusunda çocuğun eğitilmemesi olarak ele alınmaktadır (Şar, 1998). Fiziksel ihmal ise 18 yaşını doldurmamış bir çocuğun beslenme, giyim ve tıbbi ihtiyaçlarının karşılanmaması olarak tanımlanmaktadır (Kaplan, Pelcovitz ve Labruna, 1999).

Zoroğlu ve arkadaşları (2001), ihmalin yaygınlığı en fazla olan ruhsal travma türü olması ile birlikte yaygınlık açısından bunu sırayla duygusal istismar, fiziksel istismar ve cinsel istismarın takip ettiğini ifade etmektedir. Buna ek olarak çocuklukta istismar ve ihmal deneyimlerinin yetişkinlik döneminde alkol ve madde bağımlılığı, kendine ve çevreye şiddet, düşük öz saygı gibi sonuçlar doğurduğu bilinmektedir (Güler, Uzun, Boztaş ve Aydoğan, 2002).

Çocukluk çağında yaşanan ihmalin ve istismarın yetişkinlik döneminde doğurduğu sonuçlar incelendiğinde literatürde bu konu ile ilgili çok fazla çalışma bulgusu olduğu görülmektedir. Çocukluk çağında ihmale ve istismara uğramış çocukların yetişkinlik yaşantılarına bakıldığında, bu kişilerin sosyal ilişkilerinde ve genel davranış biçimlerinde erken dönemde deneyimledikleri bu olumsuz olayların etkileri kendini göstermektedir (Perry, 2015).

Çocukların henüz kendilerini savunamayacak yaşta bir istismar veya ihmal durumuyla karşı karşıya kalması ilerleyen yaşlarda da kendilerini tehlikelerden koruma yetisinin zayıf olduğu ve zorluklarla baş etmede yetersiz oldukları konusunda bir çıkarım yapmalarına sebep olmaktadır. Bu yetersizlik varsayımı; başka bir deyişle ruhsal zayıflık beraberinde depresyon ve kaygı bozukluğu gibi psikolojik bozuklukları getirmektedir (Dursunkaya, 2007).

Wolfe, Scott, Wekerle ve Pittman, 2001 yılında, çocuk istismarı ve ergenlik döneminde kendini gösteren ruh sağlığı sorunları arasındaki ilişkinin kontrol grubuyla karşılaştırmalı olarak araştırıldığı bir çalışmada çocukluk döneminde istismar yaşantısı bulunan kızların öfke, depresyon, kaygı bozukluğu ve travma sonrası stres bozuklukları yönlerinden kontrol grubuna göre daha yüksek risk taşıdıkları sonucuna ulaşmışlardır. Bir başka benzer çalışmada, istismarı deneyimlemiş olan çocukların ilerleyen dönemde karamsar bir bakış açısına sahip olduklarını ve benlik saygılarının daha düşük olduğu bulgusunu elde etmişlerdir (Oates, 1999).

17.337 kişinin katıldığı ve katılımcıların 3 yıl boyunca periyodik olarak incelendiği bir çalışmanın sonucunda, çocuklukta ihmal ve/veya istismar yaşantılarının intihara teşebbüs riskinde 2-3 kat kadar artışa neden olduğunu bulunmuştur (Dube, Anda, Felitti, Chapman, Williamson ve Gilles, 2001). Bu çalışmaya benzer bir şekilde ülkemizde yürütülen bir başka çalışmanın sonuçları da paralel bir şekilde çocuklukta ihmal ve istismarın intihara teşebbüs riskini 7.6 kat artırdığını işaret etmiştir (Zoroğlu ve ark., 2003). Durmuşoğlu ve Doğru (2006) tarafından 579 üniversite öğrencisi ile yürütülen bir çalışmada çocuklukta istismar yaşantısı ile ergenlik dönemindeki ilişkisel depresyon puanları arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur.

Livanou'ya (2003) göre, travmayı deneyimlemiş, travmatik çocukluk yaşantılarına maruz kalmış kişiler için etraflarında her şeyi güven vermeyen, tekinsiz bir hal almaktadır ve bunun beklendik bir sonucu olarak bu kişiler ilerleyen dönemlerde suça eğilimi olan bireyler haline gelmektedir. Buna ek olarak erken dönemde ihmal ve istismar ile karşı karşıya gelen çocuklar ile ilgili yürütülen bir çalışmada, istismar öyküsü yaşamış çocukların zamanla suçu işleyen kişiler haline geldiği ile ilgili sonuçlara ulaşılmıştır (Bilgin, 2009). Çocukluk döneminde ebeveynleri tarafından fiziksel şiddetin uygulandığı ve aile içi ilişkilerin güvensiz, samimiyezsiz ve sevgisiz olduğu ailelerde büyüyen; bir başka deyişle çocuklukta fiziksel şiddete ve ihmale maruz kalan kişilerin suça karışma sıklıklarının yüksek olduğu saptanmıştır (Dönmezer, 1994; Ilci,2002; Bal,2003; Karakuş ve Tekin 2014).

1.1.1.2. Travmaya Psikanalitik Yaklaşım

Triest (2017), travma kavramının, Histeri Üzerine Çalışmalar'ın (Breuer ve Freud, 1895) yayınlanmasından bugüne kadar geçen zamanda psikanaliz için çok temel bir kavram olarak varlığını ve önemini sürdürmekte olduğunu ifade etmektedir. Parman (2017), kökeni Yunanca 'Titrosko' kelimesinden gelen travma kelimesinin öncelikle 19. yüzyılın sonlarında tıp sözlüğüne girmiş bir kelime olduğundan ve bu kelimenin yaralamak, delmek anlamını taşıdığından söz etmektedir. Freud, travma ile ilgili olarak, travmanın fiziksel olarak bıraktığı izlerden çok ruhsal olarak bıraktığı izler üzerinden ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Buna ek olarak Freud (1953), travmanın dış gerçeklikten kaynaklanabileceği gibi fantezi olarak da ortaya çıkabileceğini savunmaktadır. Bu şekilde kabul edildiğinde travma kavramı fizyolojik temelli olmaktan çok ruhsal temelli bir kavram olarak psikanalitik literatürde yer bulduğunu düşünmektedir. Lacan, travmanın kişinin simgeleştirmesinin çok zor olduğu, ruhsallık için ani ve çok yüksek bir uyarılımin kişide meydana getirdiği ifade edilemez yaşantı olduğunu vurgulamaktadır (akt. Aslantürk, 2017).

Freud'a (1915) göre, deneyimlenen bir olayın kişi için travmatik oluşunu veya olmayışını kişinin bilinçdışı dinamikleriyle bağlantı kurarak açıklamak daha doğru olacaktır. Bu doğrultuda, travma kavramının sadece toplumsal olarak 'büyük' kabul edilen olumsuz yaşam deneyimleri olarak tanımlanmaması gerekmektedir. Bazen çok basit bir olay gibi görünen bir yaşantı kişide travmatik izler yaratabildiği gibi felaket olarak kabul edilen olumsuz yaşam deneyimleri başka bir kişi için travmatik olay niteliği taşımayabilmektedir. Aynı şekilde aynı olay aynı kişi için farklı zamanlarda gerçekleştiğinde her defasında farklı nitelikte bir etki yaratabilmektedir. Yaşanan büyük veya küçük olayın kişinin yaşamının, gelişim öyküsünün neresinde yer bulduğu esas ele alınması gereken noktadır.

Bu açıdan ele alındığında travma kavramı oldukça öznel bir olgudur. Bir başka deyişle, yaşantılanan olayın kişinin ruhsallığında etki yaratması bu travmanın ruhsal travma sayılabilmesi için temel belirleyici bir rol oynamaktadır (Erol, 2019).

Freud'a göre (1959), kişi bir travmaya maruz kaldığında kaygı seviyesi birden bire çok fazla yukarı çıktığı için ruhsal aygıt değişime uyum sağlamakta güçlük

çekmektedir. Bu baş edilmesi güç olan yoğun kaygı ile kişi ancak ve ancak bastırma mekanizmasını kullanarak baş edebilmektedir. Çünkü yoğun kaygı ancak bastırma ile bilinçdışında kendine yer bulduğunda baş edilebilir hale gelmektedir. Yoğun kaygı karşısında defans olarak kullanılan bastırmanın bir doğal sonucu olarak da kişi ilerleyen dönemlerde gerçekleşmesi muhtemel travmalara karşı hassasiyet geliştirmektedir.

Bununla birlikte kaygı seviyesinin fazla olmasından dolayı bastırma mekanizması arzu edilen şekilde işe yaramayabilmektedir ve bir semptom olarak yaşamın ilerleyen yıllarında kendini gösterebilmektedir (Freud, 1953; 1998; 1915; Freud and Breuer, 1955).

Erol (2019), Freud ve sonrasında pek çok farklı kuramcının travmanın kökenlerini anlayabilmek adına travmayı çocukluk döneminden itibaren ele aldığını; yetişkin ruhsallığına olan yansımalarına baktıklarını ve vakalar üzerinden yaptıkları incelemeler sonucunda kişilerin çocukluk dönemlerinde deneyimledikleri travmaların yinelenmesine dair taşıdıkları kaygının ruhsallıklarında yoğun bir şekilde mevcut olduğu sonucuna ulaştıklarını ifade etmektedir. Buna paralel bir şekilde Franco De Masi (2016), hastalardaki agresyonun ve yıkıcı dürtülerin kökeninin erken dönem yaşantılarında aranması gerektiğini ifade etmektedir.

1.1.1.3. Travmanın Kuşaklar Arası İletimi

Parman'a (2009) göre, nesiller arası aktarım kavramı psikanaliz için temel bir kavramdır ve geçmişte meydana gelmiş travmalar, kayıplar gibi iz bırakan yaşanmışlıkların kuşaklar arasındaki aktarımı anlamını taşımaktadır. Parman (2009), doğru bir şekilde ve yeterli düzeyde çalışılmadığı, anlaşılmadığı durumlarda bu yaşanmışlıkların sonraki nesillerde hastalık belirtileri olarak ortaya çıkabildiğini ifade etmektedir. Başka bir deyişle, genellikle karmaşık ruhsal düzenekler yoluyla gerçekleşen travmatik aktarımlar daha sonraki nesillerde ruhsallıkta mutlak karşılığı olan bir semptom olarak kendini gösterebilmektedir. Smirnoff'a (1996) göre, genellikle sıkıntı veya hoşnutsuzluk olarak tarif edilen olumsuz duygulanımlar bir semptomdur; çocuk veya yetişkin fark etmeksizin bu duygulanımların kaynağı ailedir. Bir başka deyişle aile, sıkıntı olarak tarif edilen duygunun oluşumunda etkin bir rol oynamaktadır (akt. Meshulam, 2007). Arnoux'a (2007) göre, bireyin ruhsallığı, sahip olduğu ailenin

kök geçmişinden izler barındırmaktadır. Geçmişten getirilen bu izler bireyin ruhsallığında bir imza niteliğinde varlığını korumaktadır.

Mijolla (2009), ailedeki her bireyin ve doğal olarak çocuğun, aynı zamanda geçmişten gelen bu ruhsal yaşantıların taşıyıcısı olduğunun altını çizmektedir. Alain de Mijolla'ya (2009) göre, ruhsal örgütlenme üzerinde sadece anne-çocuk arasında gerçekleşen ikili bir ilişki söz konusu değildir. Tüm insanlar için geçerli olan bir gerçek vardır ki bu da aile geçmişinde yer alan kişilerin ve onların imagolarının istemsiz olarak bireysel ruhsallıkta saklı olduğudur. Bu nedenle kişilerin öykülerini göz ardı etmek doğru olmayacaktır. Literatürde “Kuşak” kelimesinin farklı tanımları bulunsa da psikanalitik kuramda bu kavramın anlattığı şey özdeşleşmedir. Bütün insanlar çocukluk yıllarından itibaren ebeveynlerinin geçmiş aşk ilişkilerine, başlarından geçen akılda kalıcı olaylara merakla yaklaşmaktadır. Bu bilgilere ulaşmak, bir çocuk için özdeşleşmenin yolunu açmaktadır.

Travmatik deneyimlerde gerçeklik bir sır halini almaktadır. Sır halini alan gerçeklikler bir mahzenin içinde saklanmakta ve unutulmaktadır. Aile içinde yok sayılarak dile dökülmeyen, saklanan gerçeklikler çocuğun hem zihninde hem ruhsallığında boşluklar meydana getirmektedir ve bu boşluklar yeniden anlamlandırılmadığı takdirde patolojik sonuçlar doğurabilmektedir (Abraham, 1988; Abraham ve Török, 1994).

Tisseron'a (2009) göre, bir anlama bağlanmamış, işlenmemiş travmalar, bunları deneyimlemiş kişiler üzerinde bazı etkiler bırakmaktadır. Bu etkiler kendini jest-mimik kullanımlarında, ani duygu durum değişimlerinde, ses tonlamalarında kendini gösterebilmektedir. Çocuklar, yaşamlarının ilk yıllarında tümgüçlüdür ve anne-babasındaki kötü duygulanımın sebebi olarak kendini görmektedir. Çocuğa göre anne-babasındaki kaygının ve üzüntünün tek sorumlusu ancak kendisidir. Bu nedenle anlaşılmamış, anlamlandırılmamış sırların olduğu bir aileye doğan çocuk ailedeki tutumu benimseyerek kendisi de yaşamının ilerleyen yıllarında sırları olan bir yetişkin halini almaktadır. Çünkü kendisi, kendinden önceki kuşakta var olan sırları kontrol edemediği için çözümünü kendinin kontrol edebileceği yeni sır durumları yaratmakta bulmaktadır. Her durumda aileye ait bir sır, kendinden önceki kuşakta geçmişte var olmuş daha büyük bir sırrın üzerini örtmek için vardır.

Arnoux'a (2007) göre, çocuk veya ergenin sadece iç gerçekliği ile çalışmak yetersiz kalacaktır. Çünkü her birey ait olduğu toplumun hikayelerini, geçmişini, travmalarını kendi ruhsallığında taşımaktadır. Toplumsal olarak yaşanmış pek çok soykırım ve savaş gibi büyük olaylarda anlatılamayan, somut olarak aktarılamayan pek çok gerçeklik aslında ruhsal olarak nesilden nesile aktarılmaktadır. Bir neslin mevcudiyetini kaybetmiş olması gelecek nesiller üzerinde etki bırakmasına engel değildir.

Toplumsal travmaların ruhsallıktaki izleri ile ilgili çalışmalar yürüten Yolanda Gampel (2009), soykırımı direkt olarak maruz kalmamış olsalar dahi yaşananlardan etkilenen sonraki kuşakların semptomlarını anlatabilmek adına "radyoaktivite" kavramını kullanmaktadır. Burada önemli olan nokta yalnızca kuşaktan kuşağa anlatılan aktarımlar ve neden olduğu etkiler değil; direkt olarak bir akrabalık ilişkisi olmasa da kişilerin kolektif kimliği üzerinde bırakılan etkiden söz edilmesi noktasıdır. Gampel'a (2009) göre, büyük tarihi bir olay başka bir ülkede yaşanmış olsa dahi bilinçdışı olarak kişilerin ruhsallığında yerini almaktadır. Bu etkiler zamanla bir kist halini almaktadır ve bir kitle haline gelen bu etkiler "radyoaktif kalıntılar" olarak adlandırılmaktadır. Aradan çok uzun zaman geçse dahi bu radyoaktif kalıntılar kişilerin kendilerinde veya gelecek nesillerde fiziksel ya da ruhsal bir hastalık olarak kendini gösterebilmektedir. Burada vurgulanmak istenen, tek bir bütün halinde bir bireyin varlığından söz edilemeyeceği; bireyin, geçmiş zaman ve şimdiki zaman zincirinin bir halkası olduğudur.

1.1.1.4. Yineleme Zorlantısı

Lacan, 'Psikanalizin Dört Temel Kavramı' isimli konuşmasında, yineleme olgusunun psikanaliz için en önemli dört kavram içinde yer aldığını ifade etmiştir (akt. Aslantürk, 2017).

Tükel (2015), günümüzde halen ruhsallıkta hangi amaca hizmet ettiği ile ilgili olarak bazı çelişkiler barındıran yineleme zorlantısı kavramının doğuşunun 1914 yılında gerçekleşmiş olsa da normal ve nevrotik olarak birbirinden ayrılan 'yineleme (tekrarlama) kavramı neredeyse psikanalizin doğuşundan itibaren üzerine konuşulan bir kavram olduğunu ifade etmektedir. Freud'a (1959) göre, yineleme zorlantısı (repetition compulsion) tanımı, kişinin haz vermeyen, travmatize edici bir olayı dürtüsel bir şekilde

tekrar ve tekrar deneyimleme arzusu anlamını taşımaktadır. Freud, 1919’da daha önce ele aldığı yineleme zorlantısının özellikleri ile ilgili olarak, kökenini dürtülerden aldığı ve haz ilkesinin geçerliliğini yok ettiğine yönelik açıklamalarda bulunmuştur. Devam eden süreçte bu kavram Freud tarafından, 1920’de, ölüm dürtüsü ile kompulsif yineleme arasındaki mutlak ilişkiye vurgu yapar şekilde “Haz İlkesinin Ötesinde” adlı metinde tekrar ele alınmıştır.

Freud tarafından yineleme zorlantısı olarak tanımlanan bu örüntü daha sonra Klein tarafından ele alınarak geliştirilmiştir. Klein’a göre (1976), deneyimlenen bir olayın veya durumun yinelenerek yeniden ortaya çıkarılmasındaki amaç olay üzerinde kontrol sağlama çabasıdır. Tekrar edilerek yeniden deneyimlenen bu olay ancak bu sayede canlı tutulabilmektedir ve bu canlılık yaşantısal bütünlüğün sağlanmasının için bir yoldur.

Roussillon (2017)’a göre yineleme zorlantısı, içselleştirilmemiş yaşantının geri gelip bireyin yaşamını ikiye ayırması anlamını taşımaktadır. Tükel’e (2015) göre, psikanalitik literatürde yineleme zorlantısı ile ilgili açıklamalar bir takım çelişkileri barındırır da, ‘yineleme’ olgusu dürtünün olduğu her yerde mevcuttur. Tükel (2015), emme, nefes alma gibi bütün dürtüsel faaliyetlerde yinelemenin söz konusu olduğunu ve çocuklar için bunun en açık örneğinin simgesel oyunlar olduğunu ifade etmektedir.

1.1.2. ERKEN DÖNEM ANNE-ÇOCUK İLİŞKİLERİ

1.1.2.1. WILFRED R. BION

1.1.2.1.1. Annenin Kapsayıcı İşlevi

Çalışmanın temel değişkenlerinden biri olan annenin kapsayıcılık işlevi ile ilgili olarak Bion (1962), kapsanan ve kapsayan arasındaki ilişki üzerinde durmaktadır. Bion’a (1962) göre bebek doğduğu andan itibaren içten ve dıştan gelen beta unsurlarının rahatsız edici etkisi altındadır. Susuzluk, açlık gibi çocuğun ruhsal dengesini bozucu şekilde var olan bu beta unsurlarının yarattığı kaygının sakinleştirilebilmesinin tek yolu bebeğin ihtiyaçlarını bir anlama bağlayabilen rahatlatıcı bir annenin varlığıdır. Bu doğrultuda alfa işlevi adı verilen bu dönüştürücü işlev, annenin özümseyip iyi hale getirdiği yıkıcı unsurları çocuğun ruhsallığına geri

vermesidir. Bu döngüde bebek kapsanan; anne ise kapsayan pozisyonundadır. Annenin kapsayıcılığı, çocuktaki düşleme kapasitesinin ve bilişsel işlevlerdeki gelişiminin koşulu olan simgeleştirme kapasitesinin gelişmesi için çok temel bir rol oynamaktadır. Bion'a (1962) göre, düşüncenin oluşum sürecinde ilk etapta var olan ilk-düşünceler dünyaya henüz yeni gelen bir bebeğin yokluk deneyimleriyle gelişim göstermektedir. Devamında anne ile bebek arasında kurulan ilk doyum ilişkisinden sonra karşılaşılan yokluk deneyimleri bebekte engellenme ve haset duygusunu doğurmaktadır. Ortaya çıkan bu olumsuz duygulanımlar bebekte düşünce oluşumunun da yolunu açar. Bu, bilinçlilikten bilinçdışılığa doğru bir geçiştir.

Bion (1965), eylemle dışa dökme, eyleme geçme durumları ile ilgili olarak ruhsallıktaki kurak örgütlenmeye gönderme yapmaktadır. Kapsayan-kapsanan ilişkisinin devamlı ve güvenli bir şekilde devam etmediği durumda simgeleştirme gelişemeyeceği için düşünce gelişimi de engellenme ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu durumda eyleme geçiş kaçınılmazdır (Bion, 1965).

1.1.2.2. DONALD W. WINNICOTT

1.1.2.2.1. Yeterince İyi Annelik

Bir çocuk doktoru olmasıyla birlikte Freud'un "Düşlerin Yorumu" isimli kitabı ile ilgili ayrıntılı okumalarından sonra çocuk psikolojisinin psikanalitik yönüyle ilgili çalışmalar yürütmeye başlayan ve 1936-1940 yılları arasında süpervizörü Klein olan analist Winnicott'ın çalışmalarında üzerinde durduğu noktanın anne-bebek ilişkisinin kökenleri ve önemi olduğu bilinmektedir (Tükel, 2011).

Winnicott (1965), çocukların ilerleyen yaşantılarında psikolojik açıdan sağlıklı yetişkinler haline gelebilmeleri için temel belirleyici faktörün anne-bebek ilişkisinin niteliği olduğunu ve bu niteliğin öncüllerinin "Birincil Annelik Meşguliyeti" ve "Yeterince İyi Annelik" olduğunu ifade etmektedir.

Winnicott'a (1965) göre, yeterince iyi bir anne bebeği ile eşsiz bir uyum içinde bebeğin dipsiz kaygılarını sarmalayarak onu sakinleştirmektedir ve böylece bebeği bu kaygılardan uzak tutmaktadır. Annenin çok mükemmel anne olmak için çabalaması, devamında mükemmel bir katılık getirmektedir ve bunun sonucunda da anne ya bebekle savaşa girmektedir ya da mükemmel olma çabası annede suçluluk ve yetersizlik

duygusunu doğurmaktadır. Annenin bu endişesi kaçınılmaz bir şekilde bebeğe de nüfuz etmektedir. Oysa yeterince iyi anne, bebek için güçlü bir nesne demektir ve ancak yaşlanılabilir sağlam bir anne bebeğe güven telkin edebilmektedir.

Winnicott (1956), annenin bütün zihinsel yatırımını bebeğine yaptığı, odak noktasının bebeğinin bütün ihtiyaçlarını bir anlama bağlayıp etkin ve doğru bir şekilde karşılık vermek olduğu bir normal delilik dönemi olduğunun altını çizmektedir ve bu döneme 'birincil annelik meşguliyeti' adını vermektedir. Winnicott (1956), annenin gebe kalması ile başlayıp gebelik süreci boyunca artış göstererek devam eden bu normal delilik sürecinin, bebeğin dünyaya geldiği ilk haftalarda varoluşunun devamlılığı ve sağlıklı ruhsal gelişimi için bir gereklilik olduğunu ifade etmektedir.

Winnicott'a (1965) göre, bebek dünyaya gözlerini açtığında sadece kendi başına yoktur; annesi ile bir'dir. Arzuladığı ve ihtiyaç duyduğu her şeyin tam da ihtiyaç duyduğu anda orada belirmesi bebekte tümgüçlülük sonucunu doğurmaktadır. Bu tümgüçlülük illüzyonu deneyimlenmesi gereken bir süreçtir ve bebeğin sağlıklı ruhsal gelişim sürecinin bir parçasıdır. Bir diğer anlamda, tümgüçlülük yanılması birincil narsisizmin oluşması için zorunlu bir aşamadır. Annenin zihninde sürekli bebeğini taşıması ve kendini bebeğinin yerine koyması sonucu bebekte oluşan tümgüçlülük yanılması, sağlam bir kendilik tasarımının oluşumuna olanak sağlamaktadır. Ancak sürecin devamında birincil annelik meşguliyetinin zamanla azalması ve annenin bebekle bir bütün olma durumundan uzaklaşması bebekte hayal kırıklığına sebep olmaktadır. Bu ayrışma bebeğin bireyselleşmesi, simgeleştirme kapasitesinin oluşumu için gerçekleşmesi gereken bir ayrışmadır. Bunun tamamen bir ayrılık olarak ele almak yerine ayrışma olarak ele almak daha doğru olacaktır çünkü anne için bebeği hala biriciktir; ayrıcalıklıdır. Normal delilik evresinden sonra annenin bebeğe olan sevgi ve şefkatinden hiçbir şey kaybetmeden yeniden kendi ilgi alanlarına yaşamında yer açması, birincil annelik meşguliyetinden adım adım uzaklaşması anlamını taşımaktadır. Bunun sonucunda bebekteki tümgüçlülük yerini yavaş yavaş hayal kırıklıkları ile nefret duygusuna bırakacaktır. Yeterince iyi anne, çocuktan gelen nefrete karşısında çökmeyecektir ve bebek için güçlü bir benlik oluşmasının yolu böylece açılmış olacaktır.

Eğer birincil annelik meşguliyeti bebeğin olgunlaşmasıyla ters ilişkili bir şekilde zamanla kademeli olarak azalmazsa; anne yeterince iyi anne olmak yerine aşırı

korucuyu ya da nüfuz edici bir anne olursa, bebeğin içinde bulunduğu tümgüçlülük yanılısamadan uzaklaşması ve bu yanılısamadan kurtulması ertelenir. Bu durumda bebeğin bireyselleşmesinin yanında zihinselleştirme ve simgeleştirme kapasitesinin gelişimi de engellenmiş olur (Winnicott, 2014).

1.1.2.2.2. Annenin Tutma İşlevi

Winnicott'ın anne-bebek arasındaki erken dönem ilişkiler üzerinde yürüttüğü çalışmalar sonucunda literatüre kazandırdığı önemli kavramlardan biri de 'tutma (holding)'tir. Winnicott'un kuramında anlattığı ve Bion'un 'kapsayıcılık işlevi' kavramı ile benzerlik gösteren 'tutma (holding)' kavramı, hem fiziksel hem de ruhsal yönü olan önemli bir kavramdır (Tükel, 2011).

Winnicott'a (1956) göre, tutma, bir yandan annenin bebeğini taşıması, kaldırması, döndürmesi gibi teması ifade ederken diğer yandan bebeğin annesi tarafından ruhsal olarak tutulması ifade etmektedir. Yeterince iyi bir anne tarafından gerçekleştirilebilen 'tutma' işlevi bebek için sınımlanabilecek bir alanı temsil etmektedir ve anne bu yolla bebeğin tahammül etmekte zorlandığı kaygılarının azalmasına olanak sağlamaktadır. Bebeğinin içeriden ve dışarıdan gelen yıkıcı unsurlar karşısındaki kaygılı halini anlayıp ona güven aşılaman; bu anlamda yeterince iyi anne olabilmiş bir anne, bebeğin fiziksel ihtiyaçlarını karşılamanın çok daha ötesinde 'tutma' işlevini yerine getirebiliyor demektir.

1.1.2.3. JOHN BOWLBY

1.1.2.3.1 Bağlanma Kuramı

Bowlby, evsiz çocuklar ile ilgili yürüttüğü bir çalışmanın sonucunda 0-3 yaş aralığında anne ile duygusal yönden bağ geliştirememiş, anne ile olan ilişkinin doyum verici olmadığı çocuklarda fiziksel ve ruhsal düzlemde zorlanmalar olduğu sonucuna ulaştıktan sonra 'bağlanma' üzerine çalışmaya başlamıştır (Hazan ve Shaver, 1994). Çalışmalarına bebeğin henüz dünyaya yeni geldiği dönemlerde etrafındaki koşulların kişilik örgütlenmesine ne şekilde etki ettiği ile ilgili olarak başlayan Bowlby (1969), günümüzde pek çok çalışma için çok değerli olan "Bağlanma Kuramını" literatüre kazandırmıştır.

Bowlby, kuramını geliştirirken kendisine psikanalitik yönlerde Klein ve Freud'un çalışmaları; evrimsel yönlerde ise Darwin'in fikirleri yol gösterici olmuştur (Akt. Tüzün ve Sayar, 2006). Bowlby (1951), "annelik bakım yetersizliği" adlı makalesinde anne ile bebek arasındaki ilişkinin; anneden bebeğe doğru giden duygusal aktarımın çocuğun ruhsal gelişiminde nasıl etkiler doğurabileceği konusuna değinmektedir. Zabcı ve Akyol (2019), Winnicott'ın 'yeterince iyi anne' ve Bowlby'nin 'bağlanma' kavramlarında, benzer bir şekilde çocuk ruh sağlığı gelişiminde annenin sağladığı bakımın hayati rolüne vurgu yaptıklarını ifade etmektedir.

Bowlby (1980), bağlanmayı yeni doğan bebeğin kaygı verici durumlardan korunabilmek için kendisi ve kendisine birincil bakım veren kişi arasında yakınlık kurup sürdürme arzusu ile belirgin bir duygusal bağ olarak tarif etmektedir.

Bowlby (1980), erken dönem anne-bebek ilişkisinin kritik değeri üzerine yürüttüğü çalışmalarında, bebeğin anne ile erken dönemde kurduğu ilişkinin etkilerinin yaşamın ilerleyen yıllarında kendini göstereceğini öne sürmektedir. Yaşamın ilk yıllarında bebeğe güven telkin eden ve onu hem içsel hem dışsal tehditlere karşı koruyan bir kişinin varlığı bağlanmanın gerçekleştirilmesi için yeterlidir. Bebeğin söz öncesi dönemde anne ile kurduğu bu ilişki daha sonra kuracağı yakın ilişkilere genellenmektedir. Çünkü bebek birincil bakım veren ile olan deneyimlerinden yola çıkarak 'içsel temsiller' oluşturmaktadır. Bu içsel temsiller duygusal hafızada yaşam boyu varlığını korumaktadır ve yaşamın her döneminde deneyimlenen yakın ilişkilerde kendini göstermektedir.

Bu doğrultuda bebeğin yaşamının ilk yıllarında anne ile ilişkisinden yola çıkarak kodladığı içsel temsiller 2 farklı bağlanma figürü oluşmasını sağlamaktadır: Güvenli bağlanma ve güvensiz bağlanma. Çocuğunun ihtiyaç ve arzularını anlayabilen ve etkin bir şekilde bu ihtiyaçlara yönelebilen anneler çocuk için güvenli bağlanma figürlerini oluşturacaktır. Aksine çocuğunun içinde bulunduğu fizyolojik ve ruhsal stres faktörlerini farkına varmayan ve bunlara uygun yanıtları geliştiremeyen anneler ise güvensiz bağlanma figürlerini oluşturacaktır (Bowlby, 1982; 1988).

Ainsworth ve Bell (1970), bebeğin duygusal bağ kurduğu birincil nesnesinden ayrı kaldığı sürede ve onunla birlikteyken gösterdiği tepkilerin ne yönde farklılaştığını

Yabancı Durum Testi ile sınımlıdır. Bu test, gözleme dayalı olarak değerlendirilmiştir ve bebeğin tepkileri ayrılıktan önce ve sonra olmak üzere iki aşamalı olarak izlenmiştir.

Yapılan test sonrasında bebeklerin verdikleri tepkilere dayanarak güvenli bağlanma, kaçınmacı bağlanma ve kaygılı-kararsız bağlanma olmak üzere bağlanmanın 3 boyut belirlenmiştir (Ainsworth, 1980).

Duygusal bağ kurduğu birincil nesnesi ile birlikte olmadığı süre boyunca ayrılığa karşı tepsi gösterse de yeniden buluşma sonrasında kolayca gevşeyebilen, tek başına keşfetmeye devam eden ve o durumda yanında bulunan herhangi bir bakım veren ile güvenli ilişki kurabilen bebekler, güvenli bağlanan bebekler olarak tanımlanmaktadır (Weinfield, Sroufe, Egeland ve Carlson, 2008).

Güven telkin edici birincil nesnesi ile ayrılığa nötr bir şekilde tepkisi kalan, ayrılık sonrasında yakın mesafede bulunan diğer kişi ile ilişki geliştirmeyen, yeniden buluşma sırasında tepkisiz kalarak tek başına yaptığı aktiviteye devam eden bebeklere kaçınmacı bebekler adı verilmektedir (Weinfield ve ark., 2008).

Birincil nesnesi ile ayrılığa aşırı fazla tepki gösteren, ayrılık sırasında bir başkası tarafından kolayca sakinleştirilemeyen; yeniden buluşma sonrasında sakinleşme konusunda zorlanma gösteren bebekler ise kaygılı – kararsız bağlanan bebekler olarak sınıflandırılmaktadır (Weinfield ve ark., 2008).

Pek çok araştırmacıya göre, anne-bebek ilişkisinde bağlanma ile ilgili sorunlar ilerleyen dönemde bazı ruhsal sorunların önünü açmaktadır (Kesebir ve ark. 2001). Goldfarb (1943) ve Spitz (1944), sadece temel bakımı sağlanmış ancak duygusal ihtiyaçları giderilmemiş çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimlerinin akranlarının gerisinde olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu çocukların kaygı bozukluğu ve bilişsel gelişim sorunları gösterme eğilimlerinin kontrol grubuna göre daha fazla olduğu da araştırmanın bir diğer bulgusudur.

1.1.3. 1-3 YAş GELİşİM DÖNEMİ

1.1.3.1. Çocuğun Psikoseksüel Gelişimi

Freud'a (1905) göre, dünyaya gelen bir bebek gelişimini sürdürürken 5 farklı dönemden geçmektedir. Bireyin sağlıklı ruhsal gelişimini tamamlayabilmesi ancak

psikoseksüel gelişim basamakları olarak isimlendirilen bu dönemlerin her birinde doyum sağlayabilmesi ile mümkündür.

Freud, çocuk cinselliğini anlattığı “Cinsellik Üzerine Üç Deneme” isimli eserinin önceki basımlarında çocuk cinselliği ile ilgili olarak daha fizyolojik kökenli doyum arayışından söz etmiştir. Freud, 1915’te oral, anal ve genital olarak birbirinden ayırdığı ve pregenital dönemler olarak bilinen dönemlere 1923 fallik dönem adını verdiği başka bir gelişim dönemi daha ekleyerek kuramını geliştirmiştir (akt. Quinodoz, 2013).

Freud’a göre (1905), psikoseksüel gelişim basamakları incelendiğinde birbirinden tamamen ayrı ve bağımsız dönemlerden değil; aksine kendinden önceki dönemin ne şekilde yaşandığı üzerinde şekillenen dönemlerden bahsetmek daha doğru olacaktır. Bir başka deyişle, birey yeni bir döneme girdiğinde bir önceki döneme ait belirtileri bir süre daha sürdürmektedir. Bir dönemden diğerine keskin, ani ve net bir geçiş söz konusu değildir. Bazı durumlarda bir dönemden diğer döneme geçiş bazı kesintilere uğrayabilmektedir. Libidinal enerjinin bir kısmının arkada kalan dönemde kalması (saplanma-fixation) sağlıklı ruhsal gelişim için olağan kabul edilse de geride bırakılan dönemde kalmaya devam eden libidinal enerji çok fazla olduğunda bireyde bazı patolojilerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Freud’a göre (1915), bireyin kişiliği her bir gelişim döneminde içeriden gelen haz ile dışarıda var olan gerçekliğin çarpışması sonucu ortaya çıkan krizin ne şekilde çözüm bulduğuna göre şekillenmektedir.

Bu çalışma 1-3 yaş aralığında yer alan çocuklar üzerinde yürütüldüğünden dolayı Freud’un açıkladığı psikoseksüel gelişim dönemlerinden olan Oral Dönem ve Anal Dönem ele alınmıştır.

1.1.3.1.1. Oral Dönem

Freud’a göre (1905), psikoseksüel gelişim evrelerinin ilki ‘Oral Dönem’dir. Bu dönem yaklaşık olarak bebek dünyaya geldikten sonraki ilk 18 ayı kapsamaktadır. Dönemin oral dönem olarak isimlendirilmesinin nedeni bebeğin emme gibi oral yollarla haza ulaşmasıdır. Psikoseksüel gelişimin ilk basamağı olan oral dönemde bebeğin

hazza ulaşmasının kaynağı emme davranışıdır. Burada sağlıklı döngü, doyum arayan ve henüz doyurulmamış organizmanın emme yoluyla dürtüsel hazza ulaşması şeklinde seyretmektedir. Ancak bebeğin oral gereksinimlerinin aşırı doyurulması veya yeterli ölçüde doyurulmamasının sonucu olarak çocuk, bu evrenin meselelerine ‘saplanmış’ hale gelecektir. Bir başka anlatımla, oral dönem ilk kez nesne tasarımlarının, egonun ve arkaik savunma mekanizmalarının oluştuğu dönemdir. Bu dönemde annenin zihninin bebeğiyle aşırı dolu olması veya tam tersi düzlemde ilgisizlik durumu çocuğun gelişimini sekteye uğratmaktadır.

1.1.3.1.2. Anal Dönem

Freud’a göre (1905), psiko-seksüel gelişimin ikinci basamağı anal dönemdir. Bu dönemde doyumun kaynağı dışkılamanın yapıldığı bölgedir; anüs ve çevresidir. Anal dönem aynı zamanda çocuğun tuvalet alışkanlığı ediniminin gerçekleştiği dönemdir. Anal dönemde beslenmenin yerini, temizlik eğitimi almaktadır ve çocuğun kendi boşaltma işlevlerini kontrol altına alması süreci başlamaktadır. Bu dönemle birlikte hazzın kaynağı ağız bölgesinden anal bölgeye doğru yer değiştirmektedir. Bununla birlikte çocuğun otonomi sağlamaya çabaladığı anal dönemde çocuk boyun eğme ve karşı çıkma arzuları arasında gel-git yaşamaktadır.

Psikanalitik bakış açısından uzaklaşmadan yürüttüğü çalışmalarda, çocukların yaşamının ilk 3 yılı ile ilgili önemli bilgileri literatüre kazandıran Mahler’e göre (2003), çocuklar anal dönemde nesne devamlılığının devreye girmesi ile birlikte daha önce iyi-kötü olarak ayırdıkları nesnenin farklı yönlerini birleştirerek ikircikli durumdan kurtulmaktadır ve farklı yönleri içinde bulunduran tek bir nesnenin varlığını kabul etmektedir. Bu dönemde, tuvalet eğitimi ve cinsiyet ayrımı noktalarında herhangi bir sorun yaşanmadığı takdirde sağlıklı bir gelişimin yolu açılmaktadır. Aksi halde ötekine bağımlı bir kişilik yapılanmasının oluşması kaçınılmazdır.

Bununla birlikte Mahler (1965), aşırı müdahaleci bir anne tutumunun çocuğun bilişsel gelişimini olumsuz yönde etkileyeceğini ifade etmektedir.

1.1.3.2. Psiko-Sosyal Gelişim

Geliştirdiği kuramda nesillerin birbiriyle olan ilişkisinin önemine vurgu yapan ve kendi kavramsallaştırmalarını Freud'un kavramsallaştırmalarına tamamlayıcı ilaveler olarak kabul eden Erikson'a (1963) göre, insan gelişimi çatışmalar ve baş edebilmeler ile yaşam boyunca devam etmektedir. Psiko-sosyal dönemler olarak tanımladığı ve 8 kategoride sınıflandığı gelişim dönemlerine açıklama getiren Erikson'a (1963) göre, 1-3 yaşı kapsayan ikinci gelişim evresinde çocuklar özerkliğini/bağımsızlığını kazanma arzusu ve çabası içindedir. Çocuklar özerkliğe karşı kuşku olarak sınıflandırılan bu evrede bir engellenmeye maruz kalırsa utanma ile birlikte kuşku duyguları ortaya çıkabilmektedir. Özetle, anal döneme karşılık gelen özerkliğe karşı kuşku döneminde çocuğun çaba harcaması gereken başlıca mesele, Freud'un da vurguladığı gibi tuvalet hakimiyeti kazanmak gibi görünse de çocuğun özdenetimini öğrenmesi ve ailesinin, toplumun beklentileriyle bir uyum sağlamasıdır.

1.2. Amaç

Literatür incelendiğinde yetişkinlerin çocukluk çağı ruhsal travmalarıyla ilgili araştırmalar oldukça fazla yer almasına rağmen bu travmatik yaşantıları deneyimleyen annelerin çocuklarını kapsayıcı işlevleri ile olan ilişkisine bakılan herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bununla birlikte çocukluğunda ruhsal travmaya maruz kalan kişilerin çocuklarında görülebilen duygusal ve davranışsal özellikler ile ilgili çalışmalar bulunsa da, bu çocukların erken çocukluk dönemindeki sosyal-duygusal gelişimi ile ilgili herhangi bir çalışmaya da rastlanılmamıştır. Bu nedenle bu çalışmada, cezaevinde çocuklarıyla birlikte kalan annelerin çocukluk çağı ruhsal travmaları ile kapsayıcılık işlevleri ve çocuklarının sosyal-duygusal gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıda yer alan sorulara yanıt aranmıştır:

- Cezaevinde çocukları ile birlikte kalan annelerin çocukluk çağı ruhsal travmaları, kapsayıcılık işlevleri ve çocuklarının psiko-sosyal gelişimleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Cezaevinde çocukları ile birlikte kalan annelerin çocukluk yaşantılarında cinsel istismara maruz kalmaları ve eş ile ilişkileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

- Cezaevinde çocukları ile birlikte kalan annelerin çocukluk yaşantılarında cinsel istismara maruz kalmaları ve katı kuralcı ilişki arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Cezaevinde çocukları ile birlikte kalan annelerin çocukluk yaşantılarında duygusal ihmale maruz kalmaları ve eş ile ilişkileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Cezaevinde çocukları ile birlikte kalan annelerin endişe ve ayrılığa hassasiyetleri ile çocuklarının psiko-sosyal gelişimleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Cezaevinde çocukları ile birlikte kalan annelerin eş ile ilişkileri ve çocuklarının psiko-sosyal gelişimleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Cezaevinde çocukları ile birlikte kalan annelerin çocukluk çağı ruhsal travmaları, kapsayıcılık işlevleri ve çocuklarının psiko-sosyal gelişimleri ile demografik değişkenler arasında anlamlı ilişki var mıdır?

1.3. Önem

Ölçek kullanımı psikolojik çalışmalarda oldukça yaygın olarak kullanılan bir veri toplama yöntemidir. Okul öncesi dönemdeki çocuklar için geliştirilen ölçekler incelendiğinde özellikle 3-6 yaş aralığı için geliştirilen ölçeklerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. 1-3 yaş için genel olarak gelişim tarama envanterleri olarak geliştirilen ölçme araçları mevcuttur ve bunların da sayısı oldukça kısıtlıdır. 1-3 yaş aralığındaki çocuklar ile ilgili veri toplama araçlarının kısıtlı olması bu yaşlardaki çocuklar ile ilgili çalışmaları da kısıtlamaktadır. Literatür incelendiğinde 1-3 yaş aralığı için objektif ölçekler ile yürütülen çalışmaların çok az sayıda olduğu görülmektedir. Bu anlamda yürütülen bu araştırma kapsamında cezaevindeki anneler ile 1-3 yaş aralığında yer alan çocukların da araştırılan grup arasında yer alması oldukça önemlidir.

Kişilerin yaşamının ilk yıllarında maruz kaldıkları olumsuz yaşam olayları olarak ele alınan ve etkileri yaşam boyu devam eden çocukluk çağı ruhsal travmalarının ele alındığı pek çok çalışma bulunmaktadır. Bununla birlikte okul öncesi dönemde anne ile kurulan ilişkinin niteliğinin ilerleyen dönemlerde de kişinin hayatı için oldukça kritik bir öneme sahip olduğu ile ilgili pek çok çalışma bulunmaktadır. Annelerin erken dönemde maruz kaldıkları yıkıcı ruhsal travmaların ilerleyen dönemlerde onların çocuklarını kapsayıcılıkları ile ilişkili olduğu ve bu ilişkinin çocukların sosyal-duygusal

gelişimleri üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu varsayımın cezaevinde kalan anneler ve çocukları üzerinde sınanması bu araştırmayı literatürdeki araştırmalardan farklı kılmaktadır. Cezaevinde bulunan gruplar üzerinde yürütülen çalışmaların çok az sayıda olduğu göz önünde bulundurulduğunda, ayrıca cezaevinde çocukları ile birlikte bulunan anneler gibi çok özel bir grup üzerinde yürütülen bu çalışmanın gelecek çalışmalara yeni bir pencere açacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak bu tez çalışmasının cezaevinde bulunan özel bir grubun travmalarını, kapsayıcılık işlevlerini ve çocuklarının erken dönem sosyal-duygusal gelişimlerini içeren üçlü bir ilişki sunması açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

- Araştırmada kullanılan ölçme araçlarının ölçümlenmek istenileni doğru ölçebildiği varsayılmıştır.
- Araştırma verilerinin toplandığı katılımcıların, veri toplama araçlarındaki sorulara doğru ve objektif bir şekilde yanıt verdiği varsayılmaktadır.
- Araştırmada ilişkilerine bakılan değişkenlerin araştırılması için katılımcılara verilen ölçme araçlarının ve alınan demografik bilgilerinin yeterli olduğu varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- Adalet Bakanlığı Bakırköy Kapalı Kadın Cezaevi'nde 1-3 yaş aralığında çocuğu ile birlikte kalan anneler ile sınırlıdır.
- Katılımcıların Kişisel Bilgi Formu, Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği, Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlev Ölçeği ve Kısa 1-3 Yaş Sosyal- Duygusal Değerlendirme Ölçeği'ne verdikleri cevaplarla sınırlıdır.
- Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği, Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlev Ölçeği ve Kısa 1-3 Yaş Sosyal- Duygusal Değerlendirme Ölçeği'nin ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Ceza İnfaz Kurumu: Kuralları ihlal etmek suretiyle suç işleyen bireylerin işledikleri suç karşılığında yasalar gereği aldıkları ceza sürelerini geçirdikleri yerdir (Yıldız, 2013).

Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları: Çocukluk döneminde maruz kalınan fiziksel, cinsel, duygusal istismar ve/veya duygusal, fiziksel ihmal deneyimlerine verilen genel bir isimdir (Demirkapı, 2013)

Kapsayıcılık İşlevi: Bebeğin doğduğu andan itibaren başa çıkmakta başarılı olamadığı içsel ve dışsal yıkıcı unsurların anne tarafından özdeşim yoluyla anlamlı hale getirilmesi; iyiye dönüştürülerek bebeğe armağan edilmesi işlevidir (Zabcı, Erol, Şimşek, 2018).

BÖLÜM 2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, çalışmanın örnekleme, verilerin toplanma süreci, çözümlenmesi ve yorumlanması ile bilgiler yer almaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmanın modeli, başka bir isimle 'betimleyici araştırma' olarak da bilinen 'tarama modeli' dir.

2.2. Evren ve Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda çocukları ile birlikte bulunan anneler oluşturmaktadır. Toplam 22 katılımcıdan oluşan örnekleme annelerin yaşları 19 ile 49 ($\bar{x}=30.9$) arasında değişmektedir. Katılımcı olan annelerin kendi anne-babalarının ilişkisini nasıl tanımladığı incelendiğinde 18'i (%81.8) uyumlu, 2'si (%9.1) zorunlu, 2'si (%9.1) ise çocukları için süren bir ilişkilerinin olduğunu düşünmektedir. Bununla birlikte kendi anneliklerine dair 4'ü (%18.2) kaygılı, 5'i (%22.7) sakin, 2'si (%9.1) panik, 4'ü hoşgörülü (%18.2), 3'ü (%13.6) sabırsız, 1'i (%4.5) sınırlı bir anne olduğunu ifade etmiştir (Tablo2.1.).

Tablo 2.1.

Katılımcılara Ait Sosyo-Demografik Değişkenlere İlişkin Sıklık ve Yüzdeler Değerleri

Değişken	Sıklık (f)	Yüzde (%)
Eğitim durumu		
İlkokul	9	40.9
Ortaokul	3	13.6
Lise	4	18.2
Lisans	1	4.5
Lisans üstü	0	0
Okur-yazar değil	4	18.2
Anne-Baba Evlilik		
Uyumlu	18	81.8
Zorunlu	2	9.1
Çocuklar için süren	2	9.1

Tablo 2.1.(devam) Katılımcılara Ait Sosyo-Demografik Değişkenlere İlişkin Sıklık ve Yüzdeler

Değişken	Sıklık (f)	Yüzde (%)	
Anneliğini nasıl tanımlar			
Kaygılı	4	18.2	
Sakin	5	22.7	
Panik	2	9.1	
Hoşgörülü	4	18.2	
Sabırsız	3	13.6	
Sinirli	1	4.5	
Belirsiz	3	13.6	
	Ort.	SS.	Min-max
Yaş	30.95	6.79	19-49

Katılımcıların kendi annelerine ilişkin verdiği bilgilere bakıldığında 18'inin (%81.8) annesinin hayatta olduğu; 4'ünün (18.2) ise hayatta olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların 16'sı (%72.7) çocukluk dönemlerinde anneleri ile olan ilişkilerinin olumlu yönlerine vurgu yaparken 5'i (%22.7) çocukluk dönemlerinde anneleri ile olan ilişkilerinin olumsuz yönlerine vurgu yapmıştır (Tablo 2.2.).

Tablo 2.2. Katılımcıların Annelerine Ait Sosyo-Demografik Değişkenlere İlişkin Sıklık ve Yüzdeler

Değişken	Sıklık (f)	Yüzde (%)
Hayatta mı?		
Evet	18	81.8
Hayır	4	18.2
Disiplin yöntemi		
Demokratik	7	31.8
Otoriter	1	4.5
İzin verici	8	36.4
İlgisiz	1	4.5
Diğer	2	9.1
Belirsiz	3	13.6
Anne ile ilişki		
Olumlu	16	72.7
Olumsuz	5	22.7

Araştırma örneklemindeki katılımcıların gebelik dönemine ilişkin bilgiler incelendiğinde planlı olarak gebe kalanların sayısı 13 (%59.1) iken; planlamadığı halde gebe kalan annelerin sayısı 9 (%40.9)'dur. Katılımcılardan 8'i (%36.4) gebelik dönemini rahat geçirdiğini ifade ederken 13'ü (%59.1) bu süreci stresli geçirdiğini ifade etmiştir. Katılımcıların bebekleri dünyaya geldikten sonra eşlerinden aldıkları destek incelendiğinde 12'sinin (%54.5) hiç destek almadığı, 1'inin (%4.5) çok az destek aldığı, 5'inin (%22.7) normal seviyede destek aldığı ve 4'ünün (%18.4) normalin üzerinde eş desteği aldığı görülmektedir. Bununla birlikte katılımcılardan 15'i (%68.2) bebek bakımında çevre desteği almadığını belirtirken 6'sı (%27.3) çevre desteği aldığını belirtmiştir (Tablo 2.3.).

*Tablo2.3.
Katılımcıların Gebelik ve Bebek Bakımı Dönemine Ait Sosyo-Demografik Değişkenlere İlişkin Sıklık ve Yüzdeler*

Değişken	Sıklık (f)	Yüzde (%)
Gebelik		
Planlı	13	59.1
Plansız	9	40.98
Gebelikte annenin durumu		
Rahat	8	36.4
Stresli	13	59.1
Bebek bakımında eş desteği		
Hiç	12	54.5
Çok az	1	4.5
Normal	5	22.7
Normalin üzerinde	4	18.2
Bebek bakımında çevre desteği		
Evet	6	27.3
Hayır	15	68.2

Toplam 22 katılımcıdan oluşan örneklemden oluşan çocukların yaşları 13 ay ile 36 ay arasında değişmektedir. Yaş ortalamaları ise 25.3'tür. Katılımcı olan annelerden 19'u (%86.4) emzirme deneyiminden keyif aldığını ifade ederken; 1'i (%4.5) keyif almadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte örneklemden oluşan çocukların uyku düzenleri ile ilgili olarak 14'ünün (%63.6) uykusunun düzenli olduğu, 3'ünün (%13.6) zor /geç yattığı, 5'inin ise (%22.7) sık uyandırdığı/dalmakta zorlandığı anneleri tarafından ifade

edilmiştir. Çocukların 12'sinin (%54.5) ağlama düzeyi düşük iken; 9'unun (%40.9) ağlama düzeyi yüksektir. Bununla birlikte annelerden 8'i (%36.4) çocuğunun saldırgan tavırda olduğunu ifade ederken; 14'ü (%63.6) çocuğunun saldırgan tavırda olmadığını ifade etmiştir. Çocukların mizacı ile ilgili olarak katılımcı annelerin 7'si (%31.8) çocuklarının mizaçlarını olumlu, 3'ü (%13.6) olumsuz, 5'i ise olumlu ve olumsuz (%22.7) özellikleri üzerinden tanımlamıştır (Tablo 2.4.).

*Tablo 2.4.
Katılımcıların Çocuklarına Ait Sosyo-Demografik Değişkenlere İlişkin Sıklık ve Yüzdeler*

Değişken	Sıklık (f)	Yüzde(%)	
Emzirme deneyiminden hoşnutluk			
Evet	19	86.4	
Hayır	1	4.5	
Uyku düzeni			
Düzenli	14	63.6	
Zor / geç yatıyor	3	13.6	
Sık uyanıyor / dalmakta zorlanıyor	5	22.7	
Ağlama			
Düşük	12	54.5	
Yüksek	9	40.9	
Saldırgan Davranışlar			
Evet	8	36.4	
Hayır	14	63.6	
Annelerin çocuklarının mizaçlarını tanımlama biçimleri			
Olumlu	7	31.8	
Olumsuz	3	13.6	
Olumlu ve olumsuz	5	22.7	
Belirtilmemiş	7	31.8	
	Ort.	SS.	Min-max
Yaş (ay)	25.36	6.66	13-36

2.3. Veriler ve Toplanması

Bu araştırmada, katılımcılardan araştırmaya gönüllü olarak dahil olduklarına dair yazılı onamları alındıktan sonra veri toplama amacı ile “Demografik Bilgi Formu” (Bkz. Ek.1), “Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği” (Bkz. Ek.2), “Ebeveyn-Çocuk

Kapsayıcı İşlev Ölçeği” (Bkz. Ek.3) ve “Kısa 1-3 Yaş Sosyal Duygusal Değerlendirme Ölçeği” (Bkz. Ek.4) kullanılmıştır.

1. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Katılımcılara araştırmaya dahil olmadan önce araştırma hakkında bilgi verilmiş ve yazılı onamları alınmıştır. Bu formda katılımcıların bilgilerinin gizli tutulacağı ve istedikleri takdirde araştırmadan çekilebileceklerine dair bilgiler yer almaktadır.

2. Demografik Bilgi Formu

Katılımcılarla ilgili demografik bilgileri toplamak amacıyla hazırlanan formun ilk bölümünden katılımcıların yaşı, medeni durumları, eğitim düzeyleri, sosyo-ekonomik düzeyleri, çalışma durumları, cezaevinde bulunma süreleri, aile yapıları ile ilgili bilgiler alınmıştır. Bunlara ek olarak ikinci ve üçüncü bölümde katılımcıların anne ve babaları ile ilgili olarak medeni durumları, kendi anneleri ile olan ilişkileri, disiplin yöntemleri sorgulanmıştır. Son bölümde ise katılımcıların çocuklarının yaşı, annenin gebelik sürecindeki deneyimleri, çocukların beslenme, uyku, tuvalet alışkanlıkları, anneye eş ve sosyal çevre desteğinin niteliği, çocuklarının konuşma, sosyal uyum ve davranışsal tepkileri ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3. Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği (ÇRTÖ)

Araştırma kapsamında katılımcılara uygulanan ölçeklerden biri olan Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği ilk olarak 70 madde olarak 1994 yılında David P. Bernstein tarafından geliştirilmiştir. 1995’te 53 maddeye dönüştürülen bu ölçek 1998 yılında revize edilerek 28 maddelik kısa form halini almıştır. Ölçek, kişilerin çocukluk dönemlerinde maruz kaldıkları fiziksel, duygusal ve cinsel olarak kötüye kullanım ile fiziksel ve duygusal ihmale yönelik soruları içermektedir. 28 maddelik Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği 5’li likert tipindedir (1=Hiçbir zaman ve 5=Çok Sık) ve 5 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar; fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmaldir. Duygusal istismar 3,8,14,18,25 numaralı ölçek maddeleri, fiziksel istismar 9,11,12,15,17 numaralı ölçek maddeleri, fiziksel ihmal 1,4,6,2,26 numaralı ölçek maddeleri, duygusal ihmal 5,7,13,19,28 numaralı ölçek maddeleri ve cinsel istismar 20,21,23,24,27 numaralı ölçek maddeler ile

değerlendirilmektedir. Bununla birlikte 10. 16 ve 22. sorular olmak üzere 3 tane minimizasyon-inkar sorusu mevcuttur. 2, 5, 7, 13, 19, 26, 28 numaralı ölçek soruları ters kodlanmaktadır (1=5, 2=4). Alt ölçekler için puan aralığı 5-25; toplam puan aralığı ise 25-125'tir. Her travma tipi ile ilişkili faktörler için cronbach alfa, yüksek iç tutarlılık gösterecek şekilde 0.79-0.94 arası değişmektedir (Bernstein ve ark.,1994). Alt ölçeklerin toplamından yola çıkarak ölçekten alınacak toplam puan elde edilmektedir (Bernstein ve ark.,1994; Şar ve ark., 2012).

Şar tarafından 1996 yılında yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışması ölçek 28 maddelik kısa form haline getirildikten sonra 2012 yılında tekrar yapılmıştır. Bu çalışmada örneklem grubu dissosiyatif bozukluk hastaları, hastaların birinci dereceden akrabaları ve kontrol grubundan oluşmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılığını gösteren cronbach alfa değeri bütün deneklerden oluşan grup için (N=123) .93 olarak bulunmuştur. Toplam puanının iki hafta ara ile klinik olan ve olmayan denekler üzerinde yapılan test-tekrar test uygulamasında korelasyon katsayısı 0,90 ($p < 0,001$, N=48) olarak tespit edilmiştir. Alt puanlar içinse korelasyon katsayıları; fiziksel istismar ($r=0,90$ $p < 0,001$), duygusal istismar ($r=0,90$ $p=0,001$), cinsel istismar ($r=0,73$ $p < 0,001$), fiziksel ihmal ($r=0,77$ $p < 0,001$), duygusal ihmal ($r=0,85$ $p < 0,001$), minimizasyon ($r=0,71$ $p < 0,001$) olarak saptanmıştır. Yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği'nin cronbach's alpha güvenilirlik katsayısı .91 olduğu tespit edilmiştir (Şar ve ark., 2012). Ek olarak, bu araştırmanın çalışma grubu için ölçeğin cronbach alpha sayısı .50 ile .92 arasındadır.

4. Ebeveyn- Çocuk Kapsayıcı İşlev Ölçeği (KİÖ)

Araştırma kapsamında katılımcılara uygulanan ölçeklerden biri olan Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlev Ölçeği 2018 yılında Neslihan Zabcı, Elif Erol ve Ömer Faruk Şimşek tarafından 36 maddelik bir ölçek olarak geliştirilmiştir. Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlev Ölçeği anne-çocuk arasındaki ilişkide anneden çocuğa doğru aktarılan duygusal kapsayıcılık işlevlerinin niteliğinin anlaşılmasına olanak tanımaktadır. Ölçeğin endişe-ayrılığa hassasiyet, kapsanamayan ilişki, eş ile ilişki, doğum odaklılık, katı kuralcı ilişki olmak üzere toplam 5 alt boyutu bulunmaktadır. Endişe-ayrılığa hassasiyet 1, 3, 7, 8, 12, 13, 17, 19, 21, 29, 34 numaralı ölçek maddeleri, eş ile ilişki 6, 9, 23, 25, 30, 35 numaralı ölçek maddeleri, kapsanamayan ilişki 2, 18, 20, 26, 27, 33 numaralı

ölçek maddeleri, doyum odaklılık 4, 11, 22, 28, 31, 32, Katı- Kuralcı İlişki 5, 10, 14, 15, 16, 24, 36 numaralı ölçek maddeleri ile değerlendirilmektedir. Her sorunun 1 ile 5 arasında puanlanması beklenmektedir. Bu ölçeğin katı-kuralcı ilişki, kapsanamayan ilişki, doyum odaklılık ve endişe-ayrılığa hassasiyet alt boyutlarından alınan yüksek puan kapsayıcılığın düşük olmasına işaret ederken, eş ile ilişki alt boyutundan alınan yüksek puan annenin kapsayıcı işlevinin yüksek olmasına işaret etmektedir. Yapılan geçerlilik ve güvenirlik çalışmasında Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlev Ölçeği'nin Cronbach's alpha güvenirlik katsayısı .81 olduğu tespit edilmiştir (Zabcı, Erol, Şimşek, 2018). Bununla birlikte, bu araştırmanın çalışma grubu için ölçeğin cronbach alpha sayısı .70 ile .80 arasındadır.

5. Kısa 1-3 Yaş Sosyal-Duygusal Değerlendirme Ölçeği (BITSEA)

Bu ölçek Briggs-Govan&Carter (2002) tarafından çocukların psikiyatrik belirtilerini ve psikososyal gelişim düzeylerini tarama amaçlı olarak geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Koray Karabekiroğlu, Ayşe Rodopman-Arman, Pınar Ay, Mustafa Özkesen, Seher Akbaş, Gökçe Nur Taşdemir, Ömer Boke, Yıldız Peksen tarafından 2009 yılında gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin cronbach α değeri .82 ve .72 olarak bulunmuştur. Ek olarak, bu araştırmanın çalışma grubu için ölçeğin cronbach alpha katsayısı .61 olarak bulunmuştur. Toplam 42 maddeden oluşan bu ölçek 1-3 yaş aralığında bulunan çocukların psikiyatrik belirti şiddetini ve psiko-sosyal gelişim sorunlarını belirleme amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 14, 16, 17, 18, 21, 23, 24, 26, 27, 28, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42 numaralı maddeleri çocuklardaki psikiyatrik sorunları değerlendirirken; 1, 5, 10, 13, 15, 19, 20, 22, 25, 29, 31 numaralı maddeleri ise çocuklardaki psiko-sosyal gelişimi değerlendirmektedir. Her bir madde için üç seçenek (0= Doğru Değil/Nadiren, 1= Kısmen Doğru/Bazen, 2= Oldukça Doğru/Sık sık) bulunmaktadır. Psikiyatrik sorun puanlarındaki yükseklik psikiyatrik sorun düzeyindeki yüksekliği ifade etmektedir ve psiko-sosyal gelişim puanlarındaki yükseklik psiko-sosyal gelişim düzeyindeki yüksekliği ifade etmektedir.

2.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırma kapsamında kullanılacak veri toplama araçları Maltepe Üniversitesi Etik Kurulu'na ve Adalet Bakanlığı'na sunulup onay alınmasının ardından Mayıs 2019 tarihinde veri toplanmaya başlanmıştır. Veriler elden kağıt kalem testi yöntemi ile elde edilmiştir. Veri toplama sürecinde öncelikle kişilerden bilgilendirilmiş onam formu alınmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılara sırayla Demografik Bilgi Formu, Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği, Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlevler Ölçeği ve Kısa 1-3 Yaş Sosyal-Duygusal Değerlendirme Ölçeği sunulmuştur. Okur-yazar olmayan katılımcılara ise araştırmacı tarafından form ve ölçek maddeleri sırayla okunmuş ve bu şekilde verilerin toplanma aşaması sona ermiştir. Katılımcıların ölçekleri doldurma süresi ortalama 25-30 dakika arasında olmuştur.

Cezaevinde Çocuklarıyla Birlikte Bulunan Annelerin Çocukluk Çağı Travmaları ve Kapsayıcılık İşlevleri İle Çocuklarının Psiko-sosyal Durumları Arasındaki İlişki' başlıklı tez kapsamında 31 katılımcıdan veriler toplanmıştır. Ancak sadece 1-3 yaş arasında çocuğu olan anneler araştırmaya dahil edilebileceği için bu veriler içinden 23 verinin araştırmanın yaş kriterini karşıladığı belirlenmiştir. Veriler analiz öncesinde araştırmacı tarafından incelenmiş ve ölçeklerin bir kısmını hiç doldurmayan 1 katılımcının verileri analiz dışı bırakılmıştır. Sonuç olarak 22 katılımcıya ait veriler ile analiz gerçekleştirilmiştir. Araştırma sorularını ve hipotezleri test etmek amacıyla mevcut 22 verinin analizi, SPSS 22.0 (Statistical Package for the Social Sciences) istatistik paket programı ile yapılmıştır.

BÖLÜM 3. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, önce araştırmanın amaçlarını yansıtan belli başlıklar halinde, elde edilen bulgulara; sonra onların kümeler ve bütün halinde anlamlandırılmaya çalışıldığı yorumlara yer verilmiştir

3.1. Bulgular

Bu bölümde araştırma sorularını sınamak amacıyla uygulanan istatistiksel analiz sonuçları yer almaktadır. Toplam 22 katılımcıdan elde edilen verilerin istatistiksel analizi gerçekleştirilmiştir. Veri sayısının az olması sebebiyle parametrik testlerin alternatifi olan non-parametrik testler aracılığı ile istatistiksel analiz gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3.1.

Kullanılan ölçeklere ait tanımlayıcı analiz bulguları

	<i>N</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>	<i>Mean</i>	<i>Std.</i>	<i>Std.</i>
	<i>Statistic</i>	<i>Statistic</i>	<i>Statistic</i>	<i>Statistic</i>	<i>Error</i>	<i>Deviation</i>
						<i>Statistic</i>
Fiziksel istismar	22	5	25	9.14	1.336	6.266
Cinsel istismar	22	5	20	6.50	.937	4.394
Duygusal istismar	22	5	23	9.86	1.028	4.824
Fiziksel ihmal	22	5	17	10.05	.815	3.823
Duygusal ihmal	22	5	24	12.50	1.307	6.131
Sdd psiko-sosyal	21	2	22	15.57	1.090	4.996
Sdd psikiyatrik	11	8	36	21.91	3.123	10.358
Kiö endişe ayrılığa hassasiyet	22	15	55	45.68	1.895	8.888
Kiö eş ile ilişki	22	2	30	16.09	1.722	8.076
Kiö kapsanamayan ilişki	22	4	26	15.55	1.370	6.427
Kiö doyum odaklılık	22	8	30	19.41	1.314	6.162
Kiö katı kuralcı ilişki	22	6	31	16.95	1.511	7.088
Valid N (listwise)	11					

3.1.1. Sosyo-demografik Değişkenlerin Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları ile Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular

Araştırma değişkenlerinin (çocukluk çağı ruhsal travmaları, kapsayıcılık işlevi, çocukların sosyo-duygusal gelişimi), katılımcıların demografik özelliklerine göre nasıl farklılaştığını incelemek için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır.

Eğitim: Katılımcıların eğitim durumlarına göre (ilkokul, ortaokul, lise, üniversite) cinsel istismar puanlarını karşılaştırmak amacıyla yapılan Kruskal Wallis analiz sonuçlarına göre grupların cinsel istismar puanları arasında anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır [$\chi^2_{(3)}=8.68, p<.05$]. Mann Whitney U testi ile yapılan karşılaştırmalar sonunda eğitim düzeyi lise olan grubun cinsel istismar puan ortalamasının ($\bar{x}= 13.5$) eğitim seviyesi ilkokul ve lisans olan gruptan ($\bar{x} =7$) yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 3.2.

Eğitim Düzeyine Göre ÇRTÖ Cinsel İstismar Alt Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis Analizi Bulguları

Gruplar	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı fark
İlkokul	9	7	3	8.68	.034	Lise > İlkokul
Ortaokul	3	9.67				
Lise	4	13.5				
Lisans	1	7				

* $p<.05$

Anne ile İlişki: Çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeğinin bir alt boyutu olan fiziksel istismar değişkeni ve kendi anneleri ile olan ilişkilerinin niteliğine (olumlu-olumsuz) yönelik tanımları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya koymak için yapılan Mann-Whitney U testinin sonucuna göre, annesi ile olan ilişkisini olumlu olarak tanımlayan katılımcılar ile olumsuz olarak tanımlayan katılımcılar fiziksel istismar alt boyutu açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir. Annesi ile ilişkisini olumsuz olarak tanımlayan katılımcıların fiziksel istismar puan ortalamalarının (Ortanca: 16) ilişkisini olumlu olarak tanımlayanların puan ortalamalarından (Ortanca: 5) anlamlı şekilde yüksek olduğu bulunmuştur ($U=9.13, p <.05$).

Tablo 3.3.

Anneleri ile İlişkilerinin Niteliğine Göre ÇRTÖ Fiziksel İstismar Alt Boyutuna İlişkin Mann Whitney U Analizi Bulguları

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Olumlu	16	9.13	146	10	.011
Olumsuz	5	17	85		

* $p < .05$

Çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeğinin bir alt boyutu olan fiziksel ihmal değişkeni ve kendi anneleri ile olan ilişkilerinin niteliğini (olumlu-olumsuz) tanımlamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya koymak için yapılan Mann-Whitney U testinin neticesinde annesi ile olan ilişkisini olumlu olarak tanımlayan katılımcılar ile olumsuz olarak tanımlayan katılımcılar fiziksel ihmal alt boyutu açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir. Annesi ile ilişkisini olumsuz olarak tanımlayan katılımcıların fiziksel ihmal puan ortalamalarının (Ortanca: 15) ilişkisini olumlu olarak tanımlayanların puan ortalamalarından (Ortanca: 9) anlamlı biçimde yüksek olduğu bulunmuştur ($U=15.5, p < .05$).

Tablo 3.4.

Anneleri ile İlişkilerinin Niteliğine Göre ÇRTÖ Fiziksel İhmal Alt Boyutuna İlişkin Mann Whitney U Analizi Bulguları

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Olumlu	16	9.47	146	15.5	.04
Olumsuz	5	15.9	85		

* $p < .05$

Ebeveynlerinin Evlilik İlişkisi: Katılımcıların annesi ve babası arasındaki evlilik ilişkisinin niteliğine göre cinsel istismar puanlarını karşılaştırmak amacıyla yapılan Kruskal Wallis analiz sonuçlarına göre grupların cinsel istismar puanları arasında anlamlı ilişki saptanmıştır [$\chi^2_{(2)}=11.65, p < .05$]. Mann Whitney U testi ile yapılan karşılaştırmalar sonunda anne ve babası arasındaki ilişkinin çocuklar için sürdüğü gruptaki cinsel istismar puan ortalamasının ($\bar{x}=21.50$) anne ve babası arasındaki ilişkinin uyumlu olduğu grubun cinsel istismar puan ortalamasından ($\bar{x}=10.61$) yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 3.5.

Ebeveynlerinin Evlilik İlişkisinin Niteliğine Göre ÇRTÖ Cinsel İstismar Alt Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis Analizi Bulguları

Gruplar	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamli fark
Uyumlu	18	10.61	2	11.65	.003	Çocuklar için süren > Uyumlu
Zorunlu	2	9.50				
Çocuklar için süren	2	21.50				

* $p < .05$

Katılımcıların annesi ile babası arasındaki ilişkiyi tanımlama şekillerine göre çocukluk çağı ruhsal travma toplam puanlarını karşılaştırmak amacıyla yapılan Kruskal Wallis analizi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre, grupların travma toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır [$\chi^2_{(2)}=7.04, p < .05$]. Mann Whitney U testi ile yapılan karşılaştırmalar sonunda anne ve babası arasındaki ilişkinin çocuklar için sürdüğü grubun travma toplam puan ortalamasının ($\bar{x}=20$) anne ve babası arasındaki ilişkinin uyumlu olduğu gruptan yüksek ($\bar{x}= 9.78$) olduğu görülmüştür.

Tablo 3.6.

Ebeveynlerinin Evlilik İlişkisinin Niteliğine Göre ÇRTÖ Travma Toplam Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Analizi Sonuçları

Gruplar	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamli fark
Uyumlu	18	9.78	2	7.04	.030	Çocuklar için süren > Uyumlu
Zorunlu	2	18.5				
Çocuklar için süren	2	20				

* $p < .05$

Gebeliğin Planlanma Durumu: Katılımcıların planlı veya plansız gebe kalmaları ile çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin alt boyutu olan fiziksel istismar değişkeni arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Mann-Whitney U testi ile incelendiğinde planlı olarak gebe kalan anneler ile plansız olarak gebe kalan anneler arasında fiziksel istismar alt boyutu açısından anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($U=24, p < .05$).

Tablo 3.7.

Gebeliğin Planlı Olup Olmamasına Göre ÇRTÖ Fiziksel İstismar Alt Boyutuna İlişkin Mann Whitney U Analizi Bulguları

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Planlı	13	8.85	115	24	.021
Plansız	9	15.33	138		

* $p < .05$

Katılımcıların Gebelik Süreci: Hamilelik sırasında annenin durumu (strestli/rahat) ile çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin alt boyutu olan fiziksel ihmal değişkeni arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Mann-Whitney U testi ile incelenmiş, hamileliğini rahat/sorunsuz olarak geçiren anneler ile stresli geçiren anneler arasında fiziksel ihmal alt boyutu açısından anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Gebeliğini stresli geçiren katılımcıların fiziksel ihmal puan ortalamalarının (Ortanca: 11) gebeliğini rahat geçiren annelerin puan ortalamalarından (Ortanca: 7.5) anlamlı şekilde yüksek olduğu bulunmuştur ($U=21.5, p < .05$).

Tablo 3.8.

Hamilelik Sürecinin Stresli veya Rahat Geçme Durumuna Göre ÇRTÖ Fiziksel İhmal Alt Boyutuna İlişkin Mann Whitney U Analizi Bulguları

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Rahat	8	7.19	57.5	21.5	.025
Stresli	13	13.35	173.5		

* $p < .05$

Bebek Bakımında Eş Desteği: Katılımcıların çocuklarının bebeklik döneminde eşlerinden aldıkları destek ile çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin bir alt boyutu olan duygusal ihmal puanlarını karşılaştırmak amacıyla yapılan Kruskal Wallis analizi sonucunda gruplar arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($\chi^2_{(3)}=8,57, p < .05$). Mann Whitney U testi ile yapılan karşılaştırmalar, bebek bakımında eşinden hiç destek almayan katılımcıların duygusal ihmal puan ortalamasının ($x= 14.79$) bebek bakımında eşinden normalin üzerinde destek alan gruptan ($x= 4.88$) yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.9.

Bebek Bakımında Eş Desteğine Göre ÇRTÖ Duygusal İhmal Alt Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis Analizi Bulguları

Gruplar	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamli fark
Hiç	12	14.79	3	8.57	.036	Hiç > Normal üzeri
Çok az	1	14				
Normal	5	8.40				
Normal üzeri	4	4.88				

* $p < .05$

Bebek Bakımında Çevre Desteği: Katılımcıların çocuklarının bebeklik döneminde çevreden destek alıp almamaları ile çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin alt boyutu olan fiziksel ihmal değişkeni arasında anlamlı bir fark olup olmadığına Mann-Whitney U testi ile bakıldığında çevre desteği alan anneler ile çevre desteği almayan anneler arasında fiziksel ihmal alt boyutu bakımından anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Bebek bakımında çevre desteği almayan katılımcıların fiziksel ihmal puan ortalamalarının (Ortanca: 11) çevre desteği alan katılımcılara göre (Ortanca: 5.5) anlamlı olarak yüksek olduğu görülmektedir ($U=14, p < .05$).

Tablo 3.10.

Bebek Bakımında Çevre Desteğine Göre ÇRTÖ Fiziksel İhmal Alt Boyutuna İlişkin Mann Whitney U Analizi Sonuçları

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Hayır	15	13.07	196	14	.014
Evet	6	5.83	35		

* $p < .05$

Annelik Tanımları: Katılımcıların kendi anneliklerini tanımlama biçimleri (kaygılı, sakin, hoşgörülü, sabırsız, sinirli) ile çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin bir alt boyutu olan fiziksel istismar puanlarını karşılaştırmak amacıyla yapılan Kruskal Wallis analizi sonucunda gruplar arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($\chi^2_{(4)}=11.51, p < .05$). Mann Whitney U testi ile yapılan karşılaştırmalar, anneliğini kaygılı olarak tanımlayan grubun fiziksel istismar ortalamasının ($\bar{x}= 15.33$) anneliğini hoşgörülü olarak tanımlayan gruptan ($\bar{x}=5$) yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.11.

Anneliklerini Tanımlamalarına Göre ÇRTÖ Fiziksel İstismar Alt Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis Analizi Bulguları

Gruplar	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamli fark
Kaygılı	6	15.33	4	11.51	.021	Kaygılı > hoşgörülü
Sakin	5	8.7				
Hoşgörülü	4	5				
Sabırsız	3	6.83				
Sinirli	1	14				

* $p < .05$

Çocukların Uyku Düzeni: Katılımcıların çocuklarının uyku düzeni ile çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin bir alt boyutu olan fiziksel istismar puanlarını karşılaştırmak amacıyla uygulanan Kruskal Wallis analizi sonucunda gruplar arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($\chi^2_{(2)}=10.20$, $p < .05$). Mann Whitney U testi ile yapılan karşılaştırmalar neticesinde zor/geç yatan ($\bar{x}=17.83$) ve sık uyanan/dalmakta zorlanan ($\bar{x}=16.4$) çocuğa sahip olan katılımcıların fiziksel istismar ortalamasının düzenli uyuyan çocuğa sahip olan katılımcılardan ($\bar{x}=8.39$) yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 3.12.

Çocukların Uyku Düzenine Göre ÇRTÖ Fiziksel İstismar Alt Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis Analizi Bulguları

Gruplar	Sıra		sd	χ^2	p	Anlamli fark
	N	Ortalaması				
Düzenli	14	8.39	2	10.20	.006	Zor/ geç yatıyor > düzenli
Zor geç yatıyor	3	17.83				Sık uyanıyor dalmakta zor > düzenli
Sık uyanıyor/dalmakta zorlanıyor	5	16.4				

* $p < .05$

Katılımcıların çocuklarının uyku düzeni ile çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin bir alt boyutu olan cinsel istismar puanlarını karşılaştırmak amacıyla uygulanan Kruskal Wallis analizi sonucunda gruplar arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($\chi^2_{(2)}=8.21$, $p < .05$). Mann Whitney U testi ile yapılan karşılaştırmalar neticesinde sık uyanıyor, dalmakta zorlanan grubun annelerinin cinsel istismar ortalamasının ($\bar{x}=16.4$) uykusu düzenli olan gruptan ($\bar{x}=10.18$) yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 3.13.

Çocukların Uyku düzeni ile cinsel istismar ile ilişkisine yönelik Kruskal Wallis analiz bulguları

Gruplar	Sıra				p	Anlamlı fark
	N	Ortalaması	sd	x ²		
Düzenli	4	10.18	2	21	.017	Sık uyanıyor, dalmakta zorlanıyor> Düzenli
Zor geç yatıyor	3	9.5				
Sık uyanıyor dalmakta zorlanıyor	5	16.4				

* $p<.05$

Katılımcıların çocuklarının uyku düzeni ile çocukluk çağı ruhsal travma ölçeği toplam puanlarını karşılaştırmak amacıyla uygulanan Kruskal Wallis analizi sonucunda gruplar arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($\chi^2_{(2)}=2, p<.05$). Mann Whitney U testi ile yapılan karşılaştırmalar neticesinde sık uyanan/dalmakta zorlanan çocuğu olan grubun toplam travma puan ortalamasının ($\bar{x}=17.6$) düzenli uyuyan çocuğu olan gruptan ($\bar{x}=8.64$) yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 3.14.

Çocukların Uyku Düzenine Göre ÇRTÖ Travma Toplam Puanlarına İlişkin Kruskal Wallis Analizi Bulguları

Gruplar	Sıra				p	Anlamlı fark
	N	Ortalaması	sd	x ²		
Düzenli	14	8.64	7.86	2	.020	Sık uyanıyor /dalmakta zorlanıyor> düzenli
Zor geç yatıyor	3	14.67				
Sık uyanıyor dalmakta zorlanıyor	5	17.60				

* $p<.05$

Çocukların Mizaçları: Katılımcıların çocuklarının mizaçları ile ilgili tanımlamaları ve çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin fiziksel istismar alt boyutu puanlarını karşılaştırmak amacıyla uygulanan Kruskal Wallis analizi sonucunda gruplar arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($\chi^2_{(2)}=9.53, p<.05$). Mann Whitney U testi ile yapılan karşılaştırmalar neticesinde çocuğunun mizacını olumsuz kelimeler kullanarak tanımlayan grubun fiziksel istismar puan ortalamasının ($\bar{x}=13.17$) çocuğunun mizacını olumlu kelimeler kullanarak tanımlayan gruptan ($\bar{x}=5$) yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 3.15.

Çocukların Mizaçlarına Göre ÇRTÖ Fiziksel İstismar Alt Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis Analizi Bulguları

Gruplar	Sıra		s	d	x ²	p	Anlamlı fark
	N	Ortalaması					
Olumlu kelimelerle ifade edilen	7	5	2	3	9	Olumsuz	>
Olumsuz kelimelerle ifade edilen	3	13.17				olumlu	
Olumlu ve olumsuz kelimelerle ifade edilen	5	9.10					

* $p < .05$

Katılımcılara ait demografik bilgiler ile Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılan analizler sonucunda cezaevinde bulunma süresi ve çocukların saldırgan davranışları ile çocukluk çağı ruhsal travmaları ölçeği'nin alt boyutları olan fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal arasında anlamlı ilişki olmadığı bulunmuştur ($p > .05$).

3.1.2. Sosyo-demografik Değişkenlerin Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlev Ölçeği ile Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular

Çocukların Uyku Düzeni: Katılımcıların çocuklarının uyku düzeni ile Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlev ölçeğinin bir alt boyutu olan doyum odaklılık puanlarını karşılaştırmak amacıyla uygulanan Kruskal Wallis analizi sonucunda gruplar arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($\chi^2_{(2)}=7,69$, $p < .05$). Mann Whitney U testi ile yapılan karşılaştırmalar neticesinde düzenli uyuyan ($\bar{x}=12.21$) ve zor/geç uyuyan ($\bar{x}=18.17$) çocuğa sahip olan katılımcıların doyum odaklılık puan ortalamasının sık uyanan/dalmakta zorlanan ($\bar{x}=5.5$) çocuğa sahip olan katılımcılardan yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 3.16.

Çocukların Uyku Düzenine Göre KIÖ Doyum Odaklılık Alt Boyutuna İlişkin Kruskal Wallis Analizi Bulguları

Gruplar	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı fark
Düzenli	14	12.21	2	7.69	.021	Düzenli> Sık uyanıyor dalmakta zorlanıyor
Zor geç yattıyor	3	18.17				Zor geç yattıyor > Sık uyanıyor dalmakta zorlanıyor
Sık uyanıyor dalmakta zorlanıyor	5	5.5				

* $p < .05$

Çocukların Mizaçları: Katılımcıların çocuklarının mizaçlarını ifade etmelerinin olumlu ve olumsuz olması ile Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlev ölçeğinin bir alt boyutu olan katı kuralcı ilişki alt boyutu puanlarını karşılaştırmak amacıyla uygulanan Kruskal Wallis analizi sonucunda gruplar arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($\chi^2_{(2)}=7.81$, $p < .05$). Mann Whitney U testi ile yapılan karşılaştırmalar, çocuğunun mizacını olumsuz özelliklere vurgu yaparak tanımlayan grubun katı kuralcı ilişki puan ortalamasının ($x=12.83$) çocuğunun mizacını olumlu özelliklere vurgu yaparak tanımlayan gruptan ($\bar{x}=4.79$) yüksek olduğunu; çocuğun mizacını olumlu ve olumsuz kelimelerle tanımlayan grubun ($\bar{x}=9.60$) katı kuralcı ilişki puan ortalamasının olumsuz kelimelerle tanımlayan gruptan ($\bar{x}=12.83$) yüksek olduğunu göstermiştir.

Tablo 3.17.

Çocukların Mizaçlarına Göre KIÖ Katı Kuralcı İlişki Alt Boyutuna Ait Kruskal Wallis Analizi Sonuçları

Gruplar	Sıra N	Ortalama	s d	χ^2	p	Anlamlı fark
Olumlu Kelimelerle İfade Edilen	7	4.79	2	1	2	Olumsuz > olumlu
Olumsuz Kelimelerle İfade Edilen	3	12.83				Olumlu ve olumsuz > olumsuz
Olumlu ve olumsuz Kelimelerle İfade Edilen	5	9.60				

* $p < .05$

Katılımcılara ait demografik bilgiler ile Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlev Ölçeği arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılan analizler sonucunda annelerin eğitim

düzeyleri, cezaevinde bulunma süreleri, kendi anne ve babaları ile olan ilişkileri, ebeveynlerinin evlilik ilişkisinin niteliği, gebeliğin planlı olup olmaması ve gebelik süreci, bebek bakımında eş ve çevre desteği ve çocuklarının saldırgan davranışları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır ($p>.05$).

3.1.3. Sosyo-demografik Değişkenlerin Çocukların Psiko-Sosyal Gelişim Puanları ile Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular

Katılımcılara ait demografik bilgiler ile Kısa 1-3 Yaş Sosyal-Duygusal Değerlendirme Ölçeği'nin psiko-sosyal alt boyutu arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılan analizler sonucunda annelerin eğitim düzeyleri, cezaevinde bulunma süreleri, kendi anne ve babaları ile olan ilişkileri, ebeveynlerinin evlilik ilişkisinin niteliği, gebeliğin planlı olup olmaması ve gebelik süreci, bebek bakımında eş ve çevre desteği ve çocuklarının uyku düzeni, mizaçlarının niteliği ve saldırgan davranışları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır ($p>.05$).

3.1.4. Annelerin Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları, Kapsayıcılık İşlevleri ve Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelişimi Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Bulguları

Çalışmada yer alan katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaları, çocuklarını kapsayıcılıkları ve çocuklarının psiko-sosyal gelişimleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Spearman Sıra Farkları Korelasyon Analizi uygulanmıştır.

Bu araştırmada, katılımcıların Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği'nin cinsel istismar alt boyutundan aldıkları puanlar ile Ebeveyn Çocuk Kapsayıcı İşlev Ölçeği'nin katı kuralcı ilişki alt boyutundan ($r=-.48, p<.05$) ve eş ile ilişki alt boyutundan ($r = -.49, p<.05$) aldıkları puanlar arasında negatif yönde bir ilişki vardır. Buna ek olarak duygusal ihmal puanları ile Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlev Ölçeği'nin eş ile ilişki alt boyutu ($r= -.43, p<.05$) arasında negatif yönlü bir ilişki mevcuttur.

Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlev Ölçeği'nin endişe ve ayrılığa hassasiyet alt boyutu ($r=.57, p<.01$) ve eş ile ilişki alt boyutu ($r=.47, p<.05$) puanları ile Kısa 1-3 Yaş Sosyal Duygusal Değerlendirme Ölçeği'nin psiko-sosyal gelişim alt boyutu puanları arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Çalışma değişkenleri olan toplam travma, fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar, duygusal ihmal ve fiziksel ihmal alt boyutları, kapsanamayan ilişki alt boyutu ve çocukların psiko-sosyal gelişimleri alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>.05$).

Tablo 3.18.

ÇRTÖ Alt Boyutları Puanları, KIÖ Alt Boyutları Puanları ve BİTSEA Psiko-Sosyal Gelişim Alt Boyutu Puanına İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Fiziksel istismar	1												
2. Cinsel istismar	.32	1											
3. Duygusal istismar	.63**	.42	1										
4. Fiziksel ihmal	.58**	.21	.50*	1									
5. Duygusal ihmal	.41	.32	.44*	.78**	1								
6. Travma toplam	.70**	.36	.73**	.85**	.75**	1							
8.Sddpsikososyal	-.33	-.27	-.22	-.10	-.15	-.36	-.03	1					
9.Kiöendişeyarılgahassasiyet	.08	-.06	-.29	-.09	-.12	-.25	.06	.57**	1				
10.Kiöeşileilişki	-.13	-.49*	-.20	-.26	-.43*	-.32	.22	.47*	.51*	1			
11.Kiökapsanamayanilişki	.20	-.29	-.12	-.22	-.24	-.16	.23	.29	.40	.41	1		
12.Kiödoyumodaklılık	-.08	-.32	-.05	-.20	.14	-.20	-.10	.32	.27	.27	.46*	1	
13. Kiökatkırcılışki	.13	-.48*	-.11	-.30	-.25	-.21	.35	.27	.40	.35	.76**	.56**	1

* $p<.05$ ** $p<.01$

3.2. Yorumlar

Bu araştırma, cezaevinde çocukları ile birlikte bulunan annelerin çocukluk çağı travmaları, kapsayıcılık işlevleri ve çocuklarındaki psiko-sosyal gelişim arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın bir diğer amacı, değişkenler ile katılımcılara ait eğitim, cezaevinde bulunma süresi, anne ve babaları ile olan ilişkileri, gebelik süreçleri, gebelikten sonraki bebek bakım süreci, çocuklardaki saldırgan davranışlar, uyku düzenleri gibi sosyo-demografik özellikler arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu bölümde, uygulanan analiz sonuçları literatürde bulunan bilgiler doğrultusunda ele alınmıştır.

3.2.1. Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalarının Sosyo-demografik Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi

Yapılan analizler sonucunda çocukluk çağı ruhsal travmalarının bir alt boyutu olan cinsel istismar ile katılımcıların eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p<.05$). Literatür incelendiğinde bu bulguyu destekleyen çalışmalara rastlanmaktadır. Bilim (2012), çocukluk çağı ruhsal travmaları ile ilgili yürüttüğü bir çalışmada eğitim düzeyi lise ve ilköğretim olan kişilerin eğitim düzeyi üniversite olan gruba göre çocukluk çağı ruhsal travma puanlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Knutson (1995) ise çalışmasında çocukluk çağı ruhsal travma deneyimi olan kişilerin eğitim süreçlerinde zorlanma yaşadıklarına dikkat çekmektedir. Bu araştırmalar çalışmanın bu bulgusu ile örtüşmektedir ve bulgu göstermektedir ki, çocukluğunda cinsel istismara maruz kalan bireylerin ilerleyen yaşamlarında eğitim süreçlerinde çeşitli zorluklar yaşamaktadır.

Katılımcıların anneleri ile olan ilişkileri ve çocukluk çağı ruhsal travmalarının fiziksel istismar alt boyutu arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu yapılan analizler sonucunda bulunmuştur. Aral (2001), çocuk ihmali ve istismarı ile ilgili yürüttüğü çalışmada çocukların %65,7'sinin fiziksel istismara anne veya babası tarafından maruz kaldığını ifade etmiştir. Benzer şekilde 767 katılımcı ile yapılan bir araştırmada 0-3 yaş aralığında yer alan çocukların %76'sının anneleri tarafından fiziksel istismara uğradığı bulunmuştur (Zeytinoğlu ve Kozcu, 1990). Güler ve ark. (2002), istismar ve ihmalin nedenlerinin üzerinde durdukları bir çalışmada annelerin %87,4'ünün çocuklarına fiziksel istismar şeklinde zarar verici davranışlarda bulunduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu bilgiler ışığında çocukluklarında annesi tarafından fiziksel istismara maruz kalan ve ihmal edilen katılımcıların anneleri ile olan ilişkilerinin daha olumsuz olduğu belirlenmiştir.

Çalışma kapsamında yapılan analizler neticesinde katılımcıların anne-baba arasındaki evlilik ilişkisinin niteliği ile çocukluk çağı ruhsal travmalarının cinsel istismar alt boyutu ve toplam travma puanı arasında ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buehler ve Gerard (2002)'ye göre, çocukların psikolojik sağlığını olumsuz yönde etkileyen durumlardan biride ebeveynlerin evlilik çatışması olmasıdır. Alanyazında çocuk ile kurulan ilişkinin yetersiz olduğu aile yaklaşımına, ailedeki düşük eğitim

düzeğine ve anne-baba çifti arasındaki evlilik ilişkisinin kalitesinin düşük olmasına bağlı olarak aile içindeki istismar ve ihmal durumlarının ortaya çıkma olasılığının daha fazla olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte Polat (2007), anne-babanın uyurken çocukla aynı odayı paylaşması ve anne-baba çifti arasında sağlıklı bir cinsel paylaşımın bulunmaması gibi durumların çocuklarına yönelik cinsel istismar tehlikesini doğurabilen etmenler olduğunu ifade etmektedir.

Yapılan analizler sonucunda ulaşılan bulgulardan bir diğeri de katılımcı annelerin gebeliklerinin planlı olup olmaması ile çocukluk çağı ruhsal travmalarının fiziksel istismar alt boyutuna maruz kalmaları arasında anlamlı bir ilişki olduğudur. Bu bulguya paralel bir şekilde bu araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlardan biri de çocukluk çağı ruhsal travmalarının fiziksel ihmal alt boyutu ile gebelik sürecinin rahat veya stresli geçmesi arasında anlamlı bir ilişki olduğudur. Bu araştırmanın sonucu da çocuklukta fiziksel ihmale maruz kalan annelerin gebelik sürecini daha stresli geçirdiğini göstermektedir. İkiz (2007), kadınların gebelik süreci boyunca gebelikten önceki öykülerinin uykudan uyandığını; bu öykülerin aşk, şefkat gibi olumlu duyguları bulundurduğu gibi nefret, suçluluk duygusu gibi baş edilmesi zor duyguları da bulundurduğunu ifade etmektedir. Buradan hareketle, gebelik öncesi öyküsünde travmatik deneyimleri olan kadınların gebeliği arzulamak ve süreci rahat geçirmek konusunda zorlanmalarının literatürde desteklenen bir bulgu olduğunu düşündürmektedir.

Bu araştırma sonuçlarında, katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin fiziksel ihmal alt boyutundan aldıkları puanlar ile bebeklerini büyütürken aileden destek alma durumları arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Bir başka anlatımla, çocuklukta fiziksel olarak ihmal edilmiş kadınların bebek bakımında aileden destek almadıkları saptanmıştır. Böylece ulaşılan bu sonuç, geçmişte çocuğu için dayanak olamayan ve güven telkin etmeyen ailenin aynı şekilde yine çocukları endişeli bir dönemden geçerken ona sığınmak olmamalarının anne için bir tekrar olduğunu düşündürmektedir.

Analizler sonucunda ulaşılan bir diğere sonuç ise, çocukluk çağı ruhsal travmalarının fiziksel istismar alt boyutu ile annelerin çocuklarının mizaçlarını ifade ediş biçimlerinin olumlu ve/veya olumsuz olması arasında anlamlı bir ilişki olmasıdır. Fiziksel istismar geçmişi olan anneler, çocuklarının mizaç özellikleri olumsuz olarak

tanımlanmıştır. Bu bulguyu, travmanın nesiller arası iletimi ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Arnoux (2007), dünyaya gelen her çocuğun ailesinden kendisine geçen ruhsallığın izlerini taşıdığını ifade etmektedir. Bu doğrultuda, elde edilen bulgu ile ilgili travmatik çocukluk yaşantısına sahip bir anneye sahip olmanın çocuğa yansımalarının olumsuz mizaç özellikleri olarak kendini göstermiş olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma sonuçları, annelerin çocukluk çağı ruhsal travmaları ile çocuklarının saldırgan davranışları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını göstermektedir. Bu konu ile yürütülen diğer çalışmalarda, sosyal desteğin olmadığı, ebeveynlerin çocuklukta istismara maruz kaldığı, otoritenin ceza ve şiddet ile sağlanmaya çalışıldığı, ebeveyn çiftleri arasında cinsellikle ilgili sorunların yaşandığı ailelerde yetişen çocukların daha fazla şiddet davranışı gösterdiklerine dair bulgular mevcuttur (Freedman, Sears, Carlsmith, 1998; Taş, Uyanık, Karakaya, 1997; Taner ve Gökler, 2004; Özdoğan, 2004; Walsh, Mcmillian, Jamieson, 2003). Vahip (2002)'ye göre, şiddetin pür haliyle kuşaktan kuşağa aktarılmasıyla birlikte çoğu zaman davranışın kendisinden çok duygusu bir sonraki kuşağa aktarılmaktadır. Böylece, şiddete maruz kalmış annenin çocuğuna yansıttığı direkt olarak şiddet davranışı olmasa dahi aktardığı duygu çocuktaki saldırganlığı canlandırabilmektedir. Çocuk bir önceki kuşaktan gelen duyguyu muhakkak içselleştirecektir ve aktarılan öfke, dehşet gibi duygular çocuğun yaşamı boyunca duygu ve davranışları üzerinde söz sahibi olacaktır. Bu farklılığın nedeni olarak katılımcı annelerin saldırganlık kavramına ilişkin farkındalıklarının düşük olmasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

3.2.2. Annenin Kapsayıcı İşlevinin Sosyo-demografik Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi

Çalışma kapsamında yapılan analizler neticesinde annelerin kapsayıcılık işlevlerinin doyum odaklılık alt boyutu ile çocukların uyku düzeni arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Düzenli ve geç uyuyan grupta yer alan çocukların annelerinin kapsayıcılığın doyum odaklılık alt boyutundaki puanları, sık sık uyanan/uykuya dalmakta zorlanan gruptaki çocukların annelerinkine göre anlamlı derecede yüksektir. Kapsayıcılığın doyum odaklılık alt boyutunun değerlendirildiği ölçek maddelerinde, çocuğun ihtiyaç duyduğu şeye her an sahip olabilmesi ve annenin bunun sağlayıcısı

olduğu işaret edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında annenin bebeğinin arzu doyumunu sağlamasından dolayı bebeğin sakinleşip uykuya daha rahat geçebildiği düşünülse de ölçekteki doyum odaklılık ile ilgili maddeler, annenin kapsayıcı işlevinin yüksek değil düşük olduğunu göstermektedir. Çünkü doyum odaklılık puanı yüksek olan bir anne çocuğunun taleplerini ertelememekte, karşılıksız bırakmamakta; dolayısıyla çocuğun olumsuz duygulanımlarının ortaya çıkmasına alan tanımamaktadır. Sadece çocuğun somut olarak istediği şeyi temin etmek ile görevlendirilmiş gibi davranan bir annenin çocuğunu kapsadığından söz etmek doğru olmayacaktır. Bununla birlikte cezaevinde ortak bir yaşam alanında yer aldıkları göz önünde bulundurulduğunda çocuğun ağlamasına, sesli hareketlerine veya oyun oynamasına her an fırsat verilemeyeceği için annelerin çocuğun somut taleplerine hemen yanıt vererek krizin önüne geçme yoluna gittikleri düşünülmektedir. Bu anlamda annenin iyileştirici değil; öfkenin ortaya çıkmasını engelleyici bir yaklaşımda bulunmasının uykuyu kolaylaştırmayacağı öngörülmektedir. Araştırma sonuçlarının bunun aksini işaret etmesinde, anneler ve çocuklarının yemek-uyku gibi her şeyin düzenli saat aralıklarında gerçekleştirilmek zorunda olduğu bir ortamda bulunmalarının etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu noktada, demografik formdaki uyku düzeni ile ilgili sorunun çocuğun uyku isteği veya uykuya olan yaklaşımı ile ilgili değil; uykusunun düzeni ile ilgili olduğunun göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Uygulanan analizler sonucunda çocuklarının mizaçlarını olum ve/veya olumsuz olarak tanımlama biçimleri ile annelerin kapsayıcı işlevlerinin bir alt boyutu olan katı kuralcı ilişki alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Çocuğunun mizacını olumlu ve olumlu-olumsuz olarak tanımlayan grubun katı-kuralcı ilişki puanları çocuğunun mizacını olumsuz olarak tanımlayan grubun puanlarından anlamlı derece yüksektir. Bu bulgu ile ilgili olarak toplum örneklemindeki araştırmalara bakıldığında, anneden çocuğa doğru yöneltilen tutum ve davranışların çocuğun mizaç özellikleri ve duygusal durumu ile yakından ilişkili olduğuna dair pek çok çalışma mevcuttur (Mufson, Nomura ve Warner, 2002). 14-24 ay, 4, 7 ve 15 yaşlarında 113 çocukla birlikte yürüttükleri, hem anneden alınan geri bildirimlerle hem de gözlemleyerek bazı sonuçlara ulaştıkları boylamsal çalışmalarında Williams ve ark. (2009), mizacın olumsuz duygusallık alt boyutunda yüksek puan alan çocukların ebeveyn otoritesinin ve kontrolcülüğünün daha fazla etkisi altında kaldıkları bulgusuna

ulaşmışlardır. Bu konu ile ilgili yürütülen bir başka çalışmada ise anne-çocuk arasındaki ilişkinin niteliğinin iyi olmamasının çocuğun mizaç özelliklerinin olumsuz etkilenmesine ve çocuklardaki depresif duygulanıma zemin hazırladığı saptanmıştır (Erermiş, Bellibaş, Özbaran, Büküşoğlu, Altıntoprak, Bildik ve Çetin, 2009; Mufson, Nomura ve Warner, 2002).

Araştırma sonuçları annenin kapsayıcı işlevi ile annenin kendi annesi ile olan ilişkisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını göstermektedir. 1950 yılından itibaren gebelik sürecini etkileyen ve bilince gelmeyip bilinçdışında saklanan çatışmalarla ilgili değerli çalışmalar yürüten Wischmann (2003) , kadınların gebelik ve doğum aşamasıyla ilgili olumlu düşümlere sahip olmasının yanı sıra sonrasında meydana gelmesi muhtemel değişikliklerin aynı zamanda çok büyük endişeye sebep olduğundan söz etmektedir. Wischmann'a (2003) göre, bir kadının anne olması kendi annesiyle özdeşleşmesine bağlı olarak annesinin ve kendisinin ortak geçmişindeki çatışmaların yeniden uyanması anlamını taşımaktadır. Bu nedenle anne olmuş bir kadının kendi annesi ile olan ilişkisinin, özdeşim süreçlerinin kendi anneliğindeki kapsama işlevi ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Ancak bu çalışma grubunda, anne ile ilişki ve kapsayıcılık işlevi arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır. Literatürdeki benzer araştırmaların aksine bu çalışmada iki değişken arasında bir ilişki bulunmamasının, kişilerin bağlanma stillerine bağlı olarak olumluya dönüştürebilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bağlanma stilleri ve anı aktarımla ilgili yürütülen çalışma sonuçları, kaçınmacı bağlanma stiline sahip bireylerin özellikle ebeveynleri ile ilgili anılarını geri getirirken olduğundan farklı bir şekilde olumlayarak, olumluya dönüştürerek aktardıklarını ortaya koymuşlardır (Sümer ve Boyacıoğlu, 2011). Buna ek olarak, bağlanma süreçlerindeki yoğun kaygı düzeyinin geçmişe dönük yaşantıların aktarımını yordadığı da saptanmıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda, annesi ile kapsayan-kapsanan ilişkisi sağlanamamış; kaygıları hafifletilmemiş bireylerin geçmiş yaşantılarını olumluya çevirerek aktarmasının elde edilen sonuç üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir. Bununla birlikte, bu çalışma kapsamında kullanılan veri toplama araçlarının objektif ölçeklerden oluşmasının, projektif testlerin kullanılmamış olmasının bir sonucu olarak annelerin kendi annelerine yönelik bilinçdışı süreçlerinin anlaşılabilen değildir. Araştırmanın bu sonucuna, annelerin idealizasyon savunmalarının bir

sonucu olarak kendi annelerine karşı bilinçdışında var olan olumsuz duygulanımlarının üzerini örtmelerinin neden olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmanın sonucunda ortaya çıkan bulgulardan biri de annenin kapsayıcılık işlevi ile annenin gebelik sürecini stresli veya rahat geçirme durumu arasındaki anlamlı ilişki olmadığıdır. Bu konu ile ilgili literatür incelendiğinde, gebelik döneminin hem fiziksel hem duygusal ani değişiklikleri içerdiği ve çocukluğun erken dönemindeki yaşantıların bu süreçte gün yüzüne çıkarak annede ruhsal zorlanma meydana getirdiği saptanmıştır (Tunç, 2005). Bir başka deyişle, çocukluk yaşantılarının gebelik sürecini etkilediğini ifade edilmektedir. Bu araştırma bulgularının aksine, erken dönemde en önemli nesnenin, tek nesnenin, anne olduğu bilgisinden hareketle gebelik sürecindeki bir kadının kendi annesinin kapsayıcılık öyküsü ile kendi gebeliğindeki duygusal durumunun ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Yapılan analizler sonucunda annelerin kapsayıcı işlevi ile çocuklarının saldırgan davranışları arasında bir ilişki saptanmamıştır. Freud'a göre (1949), saldırganlık dışarıda bulunan nesnelere yöneltilebileceği gibi beden yolu ile de ifade bulabilmektedir. Başka bir anlatımla Freud (1949), doyum arayışındaki saldırgan dürtünün tek ifadesinin dışa yansıtma olmadığını; çocukların saldırgan dürtüyü kendilerine de çevirebileceklerinin altını çizmektedir. Buna ek olarak Klein (1957), yıkıcı dürtülerin bebeklik döneminden itibaren var olduğunun ve tahammül edilmesi zor olan bu yıkıcı dürtülerin mutlaka nesneye/anneye yansıtıldığını ifade etmektedir. Bu noktada belirleyici olan, annenin bebekten gelen yıkıcılığa hangi düzlemde yanıt verdiği'dir. Annedeki öfke bebeğe yansıtıldığı takdirde bebek bu yoğun yıkıcılıkla baş edemeyerek içindeki yıkıcılığı ya eylem olarak dışarı yansıtacaktır ya da baskılayıp kendine zarar verme, psikosomatik belirtiler olarak ortaya çıkaracaktır. Çünkü kapsanamayan çocuğun duygularını dönüştürme kapasitesinin gelişimi engellenmiş olacaktır ve duygularını dönüştüremeyen çocuk düşünüp söze dökemeyeceği için içsel rahatsızlık verici bütün unsurlar kendini eylemle veya bedenle göstermektedir. Bu bilgilerin aksine araştırma sonuçları çocuklardaki saldırgan davranışlar ile annelerin kapsayıcılık işlevleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığına işaret etmektedir. Bu sonucun, annelere verilen formdaki saldırganlığın dışavurumsal saldırganlık olarak ele alınmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Oysa ki saldırganlık dışa yansıtılabildiği

gibi ie de donebilmektedir. Bu düşünceye, araştırma süreci boyunca annelerin genel olarak çocuklarının saç yolma, tırnak yeme gibi davranışlar gösterdiğini ifade etmelerinden yola çıkılarak ulaşılmıştır. Cezaevi ortamında bulunan bir çocuk için yaslanılacak tek nesne anne olduğu için, onu kaybetme endişesi sebebiyle saldırganlığın dışavurum yerine ie dönerek saç yolma, tırnak yeme şeklinde kendini gösterdiği düşünülmektedir. Bu nedenle analiz sonuçlarında saldırganlık ve annenin kapsayıcılığı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamasının nedeni olarak saldırganlığın görünen davranışlar üzerinden ele alınmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

3.2.3. Cezaevinde Anneleri ile Birlikte Kalan Çocukların Psiko-Sosyal Gelişiminin Sosyodemografik Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi

Araştırma değişkenlerinden bir diğeri cezaevinde çocukları ile birlikte kalan annelerin çocuklarının psiko-sosyal gelişim durumudur. Bu değişken ile ilgili olarak yapılan ilişkiisel analiz sonuçları, çocukların psiko-sosyal gelişimleri ile sosyodemografik değişkenler (annelerin eğitim düzeyleri, cezaevinde bulunma süreleri, anne ve babaları olan ilişkileri, ebeveynlerinin evlilik ilişkileri, gebeliklerinin planlı olup olmaması, gebelik sürecini nasıl geçirdikleri, bebek bakımında eş ve çevre desteği alma durumları, anneliklerine yönelik tanımları ve çocuklarının saldırgan davranışları, çocukların uyku düzenleri ve mizaçları) arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Yine araştırmanın sonucunda, çocukların psiko-sosyal gelişimleri ile cezaevinde bulunma süreleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamazken daha önce toplum grubu ile yürütülen çalışmalarda aksi yönünde sonuçların elde edildiği çalışmalar bulunmaktadır. Cezaevinde yürütülen sınırlı sayıdaki araştırmalar ise (Bağ ve Yıldız, 2016), çocukların her yönden gelişimi için çok kritik yaşlar olan 0-3 yaş aralığındaki dönemde cezaevi koşullarında az uyararla bir arada olması, çok az sayıda akranla bir arada olması ve annesinin cezaevinde bulunmaktan dolayı içinde bulunduğu duygusal çökkünlük çocuğun hem bilişsel hem duygusal hem de sosyal yönden gelişiminin sağlıklı bir şekilde devam etmesi için risk oluşturduğunu göstermektedir. Buna paralel olarak Winnicott (1965), çocuğun çevreden bağımsız olarak ele alınamayacağını ifade ederken; Erikson (1982) ise sosyal çevrenin çocuğun gelişimi için belirleyici ve temel bir faktör olduğundan söz etmektedir. Bağ ve Yıldız (2016), anneleri ile birlikte cezaevinde bulunan çocukların gelişim taramalarını yaptığı bir çalışmada çocukların cezaevi

ortamında bulunma sürelerinin arttıkça gelişimsel risklerinin de arttığını ve süre arttıkça sağlıklı gelişimleri için tehlike oluştuğunu saptamıştır. Buradan yola çıkarak bu araştırma sonuçlarının literatürdeki çalışmayı desteklememesinin, verilerin tek yönlü olarak aneden alınmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Başka bir anlatımla, araştırma verilerinin annelerin çocukları ile ilgili ifadeleri doğrultusunda elde edilmiş olmasının; çocukların psiko-sosyal gelişimlerinin saptandığı bir değerlendirmeden geçmemiş olmasının çocukların cezaevinde bulunma süreleri ile psiko-sosyal gelişimleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamasına neden olduğu söylenebilmektedir.

3.2.4. Cezaevinde Bulunan Annelerin Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları ile Kapsayıcı İşlevleri ve Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelişimleri Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi

Bion (1962), bebeğinden gelen yıkıcı unsurları kabullenerek iyiye dönüştürebilen, çökmeyerek bebeğinden gelen olumsuz duygulanımları bir anlama bağlayabilen annelerin bebeğini kapsayabilen anneler olduğundan söz etmesine rağmen bu çalışma grubunda, ruhsal travmanın duygusal ihmal ve istismar alt boyutları ile kapsayıcılık işlevinin kapsanamayan ilişki alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ebeveyn-çocuk kapsayıcı işlev ölçeğinin kapsanamayan ilişki alt boyutuna ilişkin ölçek maddelerinin içeriğinde çocuğun öfkesine küsmeye ve bağırma şeklinde kendini belli eden öfke ile yanıt verme veya çocuğun olumsuz duygulanımı karşısında annenin çökmesine işaret eden ifadeler bulunmaktadır. Buradan hareketle çocuklukta öfkesi, yıkıcılığı ve üzüntüsü hafifletilememiş bir çocuğun yetişkinlikte çocuğunu kapsayabilecek güçlü bir nesne haline gelemeyeceği ve dolayısıyla çocuğuyla kapsanamayan bir ilişki kuracağı öngörülmektedir. Araştırma bulgularının bu düşüncüyü desteklememesinin, annelerdeki yoğun suçluluk duygusundan dolayı çocuklarına yönelik tutumlarını olduğundan iyi gösterecek şekilde yanıtlar vermesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ancak araştırma verilerinin projektif testler yolu ile değil; objektif testler yolu ile elde edilmiş olması veya nitel bir araştırma yürütülmemiş olması annelerin ruhsallığını anlamayı imkansız kılmıştır ve analizler sadece annelerin ifadeleri üzerinden yapılmıştır.

Araştırma sonuçları, annelerin kapsayıcılık işlevinin kapsanamayan ilişki alt boyutu ile çocuklarının psiko-sosyal gelişimleri arasında bir ilişki olmadığını göstermektedir. Goleman'a göre (1996), çocukların ruhsallıklarının ana hatlarını yetişkinlerden kendilerine gelen duygu ve davranışlar belirlemektedir. Buradan yola çıkarak olumsuz duygulanımı annesi tarafından kabullenilmeyen, her an reddedilme tehlikesi ile karşı karşıya olan, annesi tarafından kapsanamayan bir çocuğun sosyalleşme için kritik yaşlar olan 1-3 yaş döneminde psiko-sosyal yönden gelişimler zorlanmalar yaşayacağı düşünülmüştür. Bu araştırmanın sonuçları ise aksi yönde, bu iki değişkenin birbiri ile ilişkili olmadığını göstermektedir. Bu farklılığın, çocukların kaldıkları koşullarda en fazla 2 çocuk olmasından (çoğu zaman 1) ve bu nedenle çocukların genellikle yetişkin kişilerle bir arada bulunmalarından dolayı annelerin ölçekleri yanıtlarken çocuklarının sosyal ortamlardaki uyumunu, psikolojik durumunu kısıtlı olarak inceleyebildiğinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmada, çocukluk travmalarının cinsel istismar alt boyutu ile kapsayıcı işlevin katı kuralcı ilişki alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Romeo ve ark. (1999), çocukluğunda cinsel istismara maruz kalmış kişilerin hem çocukluklarında hem de yetişkinlik dönemlerinde kendilerini etiketlenmiş ve çevreden izole edilmiş kişiler olarak varsaydıklarını ifade etmektedir. Bununla birlikte Green (1993), bu kişilerin yalıtılmışlık duygusuyla beraber reddedilmeye karşı yoğun hassasiyet duyduklarını, güven ilişkisi kuramadıklarını ifade etmektedir. Kapsayıcılık işlevinin katı-kuralcı ilişki alt boyutunun 'sınıfta en yüksek notu almamışsa üzülürüm, çocuğumu uslu ve başarılı çocuklarla karşılaştırır, onları örnek gösteririm' gibi çocuğunu genel olarak başka çocuklarla kıyaslamayı içeren maddelerden oluştuğunu göz önünde bulundurarak, araştırmada çıkan bu sonucun anneden çocuğa aktarılan duygusal bir onarım çabası olduğu düşünülmektedir. Başka bir anlatımla, annenin kendisinden bir parça olan ve kendi ruhsallığının taşıyıcısı olan çocuğu üzerinden çocukluk döneminde deneyimlediği narsistik yaralanmayı onarmaya çalıştığı ve bu nedende çocuğu ile mükemmel olmasını sağlayacak katı kuralcı bir ilişki kurduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmada, çocukluk çağı ruhsal travmalarının duygusal ihmal alt boyutu ile kapsayıcılık işlevinin eş ile ilişki alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki

olduğu göstermektedir. Öncelikle, örneklemin kadın kapalı cezaevinde bulunan anneler tarafından oluşuyor olması, buradaki kadınların eşlerinden ayrı bir şekilde çocuklarını büyütüyor olması ve eşleri ile temas içeren bir ilişki kurmalarının görüş günleri dışında imkansız olmasının bu sonuç üzerinde etkili olduğu düşünülse de, annenin eşini; ötekini ne kadar zihninde taşıdığı ve düşlemsel olarak çocuk büyütme sürecine ruhsal olarak onu ne kadar dahil ettiğinin oldukça önemli bir nokta olduğu düşünülmektedir. Eş ile ilişki alt boyutunun sınındığı ölçek maddelerinde ‘bana yardımcı olur, sınır koyar’ gibi davranışla kendini gösteren ilişki sorular bulunduğu gibi ‘destek olur, aramızda yakın bir bağ vardır’ gibi duygusal ilişki sorular da mevcuttur. Bu nedenle, eş ile görünürdeki ilişkiye değil; olduğu düşünülen ilişkiye odaklanmanın daha doğru olduğu düşünülmektedir. Araştırmada elde edilen bu bulgu alanyazındaki araştırmalarla paralellik göstermektedir. Bowlby (1982), erken çocukluk döneminde kurulan ilişkilerin içeriğinin yaşamın ilerleyen dönemlerinde kurulacak olan ilişkilerin içeriği ile ilgili belirleyici bir rol oynadığını öne sürmektedir. Buradan hareketle, çocukluk döneminde oluşturduğu içsel temsilleri kötü nesnelere oluşan bir annenin eşi ile olan ilişkisinin bundan olumsuz olarak etkilenmesinin literatürü destekleyen bir bulgu olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın sonuçları, çocukların psiko-sosyal gelişimleri ile Ebeveyn-Çocuk annenin kapsayıcı işlevlerinin endişe ve ayrılığa hassasiyet alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Psiko-sosyal gelişim ve endişe-ayrılığa hassasiyet alt boyutu arasındaki ilişki ile ilgili olarak, annenin fiziksel ve ruhsal varlığının bütününe armağan ettiği çocuğundan adım adım uzaklaşarak çocuğa bir düşünme alanı yaratmasının gelişimi için çok kritik bir değeri olduğu bilinmektedir (Winnicott, 1965). Winnicott’a göre (1965), annenin bu ruhsal bağlamda uzaklaşma süreci çocukta kendi başına kalma kapasitesinin gelişmesi için bir adımdır ve bu kapasitenin gelişimi çocuktaki duygusal gelişimin de yolunu açmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda, endişe ve ayrılıkla ilgili yoğun hassasiyet taşıyan annelerin birincil annelik meşguliyetinden sıyrılmadıkları için çocuklarının özerkleşmelerine ve simgeleştirme yeteneklerinin ilerlemesine fırsat tanımamalarının çocukların psiko-sosyal gelişimleri üzerinde olumsuz etki yarattığı düşünülmektedir. Buna ek olarak bir çocuğun psiko-sosyal olarak gelişim göstermesi anneden ayrılmayı; özerkleşmeyi de beraberinde getireceği için endişe ve ayrılığa hassasiyeti olan annelerin çocuklarının psiko-sosyal gelişimleri ile ilgili kendilerine yöneltilen sorulara ayrılık endişelerine

bağlı olarak olumsuz yönde yanıt vermiş olabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda araştırma gurubundaki katılımcıların ve çocuklarının cezaevi koşullarında sürekli olarak bir arada bulunmaları; başka bir deyişle bağımlı bir şekilde anne-çocuk ilişkisini devam ettiriyor olmaları, çocukların psiko-sosyal gelişimlerinin anneleri tarafından sağlıklı ve objektif bir şekilde takip edilememesine neden olmaktadır.

Çocukların psiko-sosyal gelişimi ile eş ile ilişki alt boyutu arasındaki anlamlı ilişkiye bakıldığında, bu konu ile ilgili yapılan pek çok araştırmaya rastlanmaktadır. Çalışmanın bu bulgusuna paralel olarak Yılmaz (2001), eşler arasındaki ilişkinin uyumlu ve uyumsuz olduğu iki grupta karşılaştırmalı olarak yaptığı çalışmada, ebeveynleri arasındaki ilişkinin uyumlu olduğu çocuklarda saldırganlık, anti-sosyal davranış ve kaygı seviyelerinin daha düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Böylece, annenin kapsayıcı işlevlerinin bir alt boyutu olan eş ile ilişkisinin olumlu yönde seyretmesinin, çocuğun psiko-sosyal gelişiminin de olumlu yönde seyrinin önünü açtığı düşünülmektedir. Araştırmanın bu sonucundan yola çıkarak, sağlıklı bir anne-baba-çocuk üçgeninin çocuğun psiko-sosyal gelişiminin önünü açtığını; aksi şekilde anne ile kurulan ikili ilişkilerin ise çocuğun psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkilediğini söylemek doğru olacaktır.

BÖLÜM 4. SONUÇ

Bu bölümde, araştırmanın kimliği, süreci ve elde edilen sonuçların özetlendiği özet bölümü, elde edilen bulguların yorumlandıktan sonra araştırma ile varılan nokta anlamında bir yargı bölümü ve araştırılan problemin çözümü için başka hangi çalışmaların yapılmasının gerekli görüldüğüne ve mevcut araştırmanın alandaki egemen kuram ve uygulamalara muhtemel katkısının neler olabileceğine ilişkin araştırmacının özgün değerlendirmelerini içeren bir öneriler altbölümleri yer almıştır.

4.1. Özet

Cezaevinde bulunan annelerin çocukluk çağı ruhsal travmaları, kapsayıcılık işlevleri ve çocukların psiko-sosyal gelişimleri arasındaki ilişkinin araştırıldığı bu çalışma, Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda 1-3 yaş aralığında yer alan çocukları ile birlikte bulunan 22 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, Maltepe Üniversitesi'nden etik kurul onayı alındıktan sonra ve T.C. Adalet Bakanlığı'ndan araştırma onayı alındıktan sonra toplanmaya başlanmıştır. Verilerin toplanması sırasında, veri toplama araçları araştırmacı tarafından katılımcılara verilmiş ve yanıtlamaları istenmiştir. Okuma-yazması olmayan katılımcılar ile ölçeklerin doldurulması soru-cevap şeklinde sağlanmıştır. Araştırma verileri, katılımcıların Demografik Bilgi Formu, Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar Ölçeği (ÇRTÖ), Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlev Ölçeği (KİÖ) ve Kısa 1-3 Yaş Sosyal-Duygusal Değerlendirme Ölçeği (BITSEA)'ne verdikleri yanıtlar doğrultusunda elde edilmiştir ve Spearman Sıra Farkları Korelasyon yöntemi ile analiz edilmiştir.

Yapılan analizler, annelerin çocukluk çağı travmaları, çocuklarını kapsayıcılık işlevleri ve çocukların psiko-sosyal gelişimleri arasında bazı boyutlarda anlamlı ilişkilerin olduğunu göstermiştir. Bunlara ek olarak araştırmanın değişkenleri ile katılımcılara ve çocuklarına ait bazı sosyo-demografik özellikler arasında da anlamlı ilişkilere rastlanmıştır. Elde edilen bulgular literatürdeki bilgiler ışığında yorumlanmıştır.

Sonuç olarak, yapılan çalışmanın cezaevi örnekleme gibi özel bir grupta gerçekleştirilmiş olmasının yanı sıra anne-çocuk ruhsallığının birlikte incelendiği bir çalışma olmasından dolayı faydalı bir çalışma olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, ilerideki çalışmalar için aynı değişkenlerin toplum örnekleme ile karşılaştırmalı olarak ve daha fazla sayıda katılımcı ile gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

4.2. Yargı

Cezaevinde çocukları ile birlikte bulunan annelerin çocukluk çağında maruz kaldıkları ruhsal travmalar, çocuklarını kapsayıcılık işlevleri ve çocuklarının psiko-sosyal gelişim durumları arasındaki ilişkilerin incelendiği bu çalışmada, annelerin çocukluk çağı ruhsal travmalarının alt boyutlarından herhangi birine, birkaçına veya hepsine maruz kalması durumunda çocuklarını kapsayıcılık işlevlerinin bazı alt boyutlarının etkilendiği; annenin çocukluk çağı ruhsal travmaları ile bazı boyutlarda ilişkili olduğunu bulunan kapsayıcılık işlevi alt boyutları ile çocuğun gelişiminin psiko-sosyal gelişim alt boyutu arasında da anlamlı ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda ulaşılan sonuçlar özetle şu şekildedir:

- Cezaevinde bulunan annelerin kendi çocukluk yaşantılarında cinsel istismara maruz kalmalarının, çocuklarını kapsayıcılık işlevlerinin bir alt boyutu olan eş ile ilişkileri üzerinde olumsuz yönde etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte annelerin çocukluk yaşantısında aynı türden istismara maruz kalmalarının kapsayıcılığın katı-kuralcı ilişki alt boyutunda artışa sebep olduğunu ve dolayısıyla çocuklarını kapsayıcılıklarını olumsuz yönde etkiledikleri bulunmuştur.

- Cezaevinde çocukları ile birlikte bulunan annelerin, çocukluk yaşantılarında duygusal yönden ihmal edilmelerinin çocuklarını kapsama işlevlerinin eş ile ilişki alt boyutuna olumsuz yönde etki etmesidir.
- Annelerin çocuklarından ayrı kalmak konusunda endişe ve hassasiyetleri ve eşleriyle olan ilişkilerinin niteliği ile çocuklarının psiko-sosyal gelişimleri arasında ilişki olduğu saptanmıştır.

Son olarak, araştırma sonuçları cezaevinde çocukları ile birlikte kalmakta olan annelerin çocukluk çağı ruhsal travmalarının, annelerin çocuklarını kapsayıcılık işlevlerinin ve çocuklarının psiko-sosyal gelişimlerinin sosyo-demografik özelliklerin bazı boyutları ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

4.3. Öneriler

Yapılan çalışmanın, cezaevinde çocukları ile birlikte bulunan anneler ve çocuklarını içeren özel bir grup ile yürütülmüş bir çalışma olduğundan dolayı çok yönlü bir çalışma olduğu düşünülmektedir.

Bununla birlikte, çalışmanın devam ettiği süreçte ilk kez cezaevi ortamında bulunulması ile beraber eklenmesinin faydalı olacağını düşündüren bazı noktalar belirlemiştir. Bu noktaların bir sonraki çalışmalar için yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Öncelikle, bu araştırma kapsamında çalışma grubunu oluşturan cezaevindeki kişilerin eğitim seviyelerinin düşük olmasından kaynaklı olarak kelime bilgilerinin çok kısıtlı olduğu dikkat çekmektedir. Bu nedenle çalışma için seçilen ölçeklerdeki ve hazırlanan sosyo-demografik formdaki kelimelerin herkes tarafından anlaşılabilir düzeyde olmasının ölçeklerin doğru ve hızlı bir şekilde doldurulabilmesi adına önemli olduğuna kanaat getirilmiştir. Bunun mümkün olmadığı durumda, verilerin soru-cevap şeklinde araştırmacı ile birlikte doldurulması daha sağlıklı olacaktır.

Bu konu ile yapılacak sonraki çalışmalarda cezaevi örnekleme ve toplum örnekleminin karşılaştırmalı olarak incelenmesinin ve bu incelemenin daha fazla

katılımcı üzerinde yapılmasının literatür için faydalı bir çalışma olacağı düşünülmektedir.

Bir sonraki çalışmalarda çocukluk döneminde annelerin maruz kaldıkları ruhsal travmalar ile çocuklarını kapsayıcılık işlevlerinin çocuklarının gelişiminin sadece psiko-sosyal değil; her yönüne olan etkisinin araştırılmasının kapsamlı bir çalışma olacağı düşünülmektedir.

Bütün bunlara ek olarak, objektif ölçekler ile elde edilen verilere ek olarak projektif testler kullanılarak elde edilen verilerden oluşan veya nitel verilerden oluşan bir araştırmanın çok daha detaylı ve faydalı bir çalışma olacağı düşünülmektedir. Araştırma kapsamında sadece objektif ölçeklerin kullanılmış olması, analizlerin sadece annelerin verdiği yanıtlar üzerinden yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Ancak annelerin serbest çağrışımları ile bilinçdışı duygulanımlarının ve ruhsallıklarının anlaşılmasına fırsat veren projektif testlerin kullanılması, annelerin söylemlerinin çok daha ötesinde fazla bilgiye ulaşmayı mümkün kılacaktır.

Yapılan çalışma, bir sonraki çalışmalar için yol gösterici niteliktedir ve bu çalışmanın cezaevinde yürütülecek olan çalışmalar için yeni araştırma sorularının oluşturulmasına zemin hazırlaması açısından oldukça faydalı bir çalışma olduğu düşünülmektedir.

EK'LER

EK1: Demografik Bilgi Formu

Çocuğun Adı RUMUZ:					
Doğum Tarihi:					
Doğum Yeri:					
Cinsiyeti:					
Gebeliğiniz:	Planlı	Plansız			
Gebelikte annenin durumu?	Rahat	Stresli			
Gebelik sırasında tıbbi sorun oldu mu?	Hayır	Evet			
Gebelik sırasında sigara kullanımı var mı?	Hayır	Evet			
Gebelik sırasında alkol kullanımı var mı?	Hayır	Evet			
Anne sütü aldı mı?	Hayır	Evet (ne kadar süre emzirdiğinizi belirtiniz)			
Emzirdiyse, emzirme deneyimi hoşunuza gitti mi?	Hayır	Evet			
Emzirdiyse, süttten nasıl kesildiğini belirtiniz.					
Ek gıdaya ne zaman geçildi? (süre belirtiniz)					
Yemek konusunda ısrar veya zorlama oldu mu?	Hayır	Evet			
0-1 yaşta çocuğa kim baktı?	Anne	Akraba	Bakıcı	Diğer	
Tuvalet eğitimi verildi mi?	Hayır	Evet ise, kaçınca ay/yaşında ve nasıl verildiğini belirtiniz			
Uyku düzeni (son 1 ay için)	Düzenli	zor/geç yatıyor	sık uyanıyor/ dalmakta zorluk		

Bağlı olduğu eşya var mı?	Hayır	Evet (emzik, battaniye, biberon, oyuncak, vs...)			
Beslenme tarzı nasıldır?	Az yiyor	Normal sınırlarda	Çok yiyor	Değişken	
Aktivite Düzeyi	Düşük	Yüksek			
Ağlama	Düşük	Yüksek			
Sosyalleşme Düzeyi	İyi	Zayıf			
Uyum Sağlayabilme düzeyi	Yüksek	Düşük			
Ne kadar ısrarcıdır?	Hiç	Az	Orta	Israrcı	Çok Israrcı
Ağladığında nasıl tepki verirsiniz?					
Çocuğunuzun saldırgan tavırları olur mu?	Hayır	Evet (Bu tavırlar karşısında nasıl tepki verdiğinizi belirtiniz)			
Konuşmada bozukluk var mı?	Var	Yok			
Bebek bakımında eşiniz destek oldu mu?	Hiç	Çok az	Az	Normal	Normalin üzerinde
Bebeginizin bakımı sırasında yaşadığınız ortamda olumlu destek aldınız mı?	Hayır	Evet			
Psikolojik bir sorunu var mı, varsa başlangıç zamanı ve sorunu?					
Sorunıyla ilgili ilaç kullanıyorsa adı ve kullandığı süreyi belirtiniz.					
Herhangi bir tıbbi hastalığı var mı?	Hayır	Evet (Belirtiniz)			
Sürekli kullandığı bir ilaç var mı, varsa nedir?					

Çocuğunuzun mizacını nasıl değerlendirirsiniz?	

EK 2. Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği (ÇRTÖ) Soru Örnekleri

Bu sorular çocukluğunuzda ve ilk gençliğinizde (18 yaşından önce) başınıza gelmiş olabilecek bazı olaylar hakkındadır. Her bir soru için sizin durumunuza uyan rakamı daire içerisine alarak işaretleyiniz. Sorulardan bazıları özel yaşamınızla ilgilidir; lütfen elinizden geldiğince gerçeğe uygun yanıt veriniz. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır.

Cocukluğumda ya da ilk gençliğimde...

1. Evde yeterli yemek olmadığından aç kalırdım.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

15.Vücutça kötüye kullanılmış olduğuma (dövülme, itilip kakılma vb.) inanıyorum.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

28.Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi.

1.Hiç Bir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

EK 3. Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlev Ölçeği (KİÖ) Soru Örnekleri

Aşağıda, çocuğunuzla ilgili bazı duygu ve davranışlara ilişkin ifadeler yer almaktadır. Çocuğunuzla genel durumunu göz önüne alarak, aşağıdaki derecelendirmeye göre ifadeleri cevaplayınız.

1-----2-----3-----4-----5
Hiç Nadiren Bazen Sık sık Her zaman

Ebeveyn-Çocuk Kapsayıcı İşlevler Ölçeği

1. Çocuğumdan ayrılmak benim için zordur.	1	2	3	4	5
30. Eşimle aramda yakın bir bağ vardır.	1	2	3	4	5
36. Çocuğumu uslu, başarılı çocuklarla karşılaştırır, onları örnek gösteririm.	1	2	3	4	5

EK 4. Kısa 1-3 Yaş Sosyal-Duygusal Değerlendirme Ölçeği (BITSEA) Soru Örnekleri

Lütfen aşağıdaki her soru için çocuğa **SON BİR AY** için en uygun olan cevabı işaretleyiniz.

(0= doğru değil/nadiren 1= kısmen doğru/bazen 2= oldukça doğru/sık sık)

1. Bir şeyi başarınca zevk aldığını belli eder (örneğin, kendini alkışlar).	0	1	2
8. Belli bazı ortamlardan, hayvanlardan, nesnelere korkar. (Korktuğu şey varsa nedir?.....?)	0	1	2
42. Amaçlı olarak kendine zarar verir/canını acıtır (ör, başını bir yerlere vurur) (Ne olduğunu açıklayınız:.....)	0	1	2

KAYNAKÇA

- Abraham N. (1988). The phantom of Hamlet or the sixth act: Preeeded by the intermission of "truth.". *Diacritics*, 18/4:2-19.
- Abraham, N. ve Torok, M. (1994). *The Shell and the Kernel: Renewals of Psychoanalysis*, Vol. 1, cd. ve tr. N. Rand. Chicago: University of Chicago Press.
- Ainsworth, M. D. (1980). Attachment and child abuse. *Child abuse: An agenda for action*, 35-47.
- Ainsworth, M. D., & Bell, S. M. (1970). Attachment, exploration, and separation: Illustrated by the behavior of one-year-olds in a strange situation. *Child Development*, 41(1), 49-67.
- Aktepe, E. (2009). Çocukluk çağı cinsel istismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(2), 95-119.
- Aral, N., ve Gürsoy, F. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151(5), 27-54
- Aral, N., ve Gürsoy, F. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151(5), 27-54.
- Armağan, E. (2007). Çocuk ihmali ve istismarı: Psikoz tablosu sergileyen bir istismar olgusu. *In New Symposium Journal*. 170-173.
- Arnoux, D. J. (2007). "İletilebilen Ruhsal Yaşama Dair", Çev. Elda Abreavaya. *Psikanaliz Yazıları 15: Psikanaliz ve Aile*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 13-36.
- Aslantürk, P. (2017). "Rüzgar Çıkmadan Hemen Önce Edilmiş Bir Söz ya da Savaş ve Travma Üzerine Bir Not", *Psikanaliz Yazıları 34: Bireysel ve Toplumsal Travmalar 1*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 103-114.
- Bağ, C., ve Bıçakçı, M. Y. (2016). Kadın kapalı ceza infaz kurumunda anneleriyle kalan çocukların gelişimsel risk durumları. *Adalet Bakanlığı Yayınları*.
- Bakır, E., ve Kapucu, S. (2017). Çocuk ihmali ve istismarının Türkiye'de yapılan araştırmalara yansımaları: Bir literatür incelemesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 4(2), 13-24.
- Bal, H. (2004). *Çocuk Suçluluğu*. (1.Baskı). Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Bernstein, D. P., Fink, L., Handelsman, L., Foote, J., Lovejoy, M., Wenzel, K., ve Ruggiero, J. (1994). Initial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse and neglect. *The American journal of psychiatry*.
- Bilgin, R. (2009). Diyarbakır'da Sokakta Çalışan Çocuklar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(27), 232-244.
- Bilim, G. (2012). Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları: Duygu Düzenleme, Kişiler Arası Tarz ve Genel Psikolojik Sağlık Açısından Bir İnceleme. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Bion, W. R. (1962). *Yaşayarak öğrenmek*. (Learning from Experience, çev. Güvenir, T.). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Bion, W. R. (1965). *Transformation*. Karnac Books, London, 1984.

- Birliği, A. P. (2013). DSM-5 tanı ölçütleri başvuru el kitabı. E Köroğlu (Çev.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği, 158.
- Bowlby, J. (1951). Maternal care and mental health (Cilt. 2). Geneva: World Health Organization.
- Bowlby, J. (1969). Attachment and loss: Cilt 1. Attachment. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1980). Attachment and Loss: Cilt 3. Loss: Sadness and depression. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: Cilt 1. Attachment (2 Baskı). New York: Basic Books.
- Bowlby, J.(1988). A secure base: Clinical applications of attachment theory. London: Routledge.
- Boyacıoğlu, İ., ve Sümer, N. (2011). Bağlanma Boyutları, Otobiyografik Bellek ve Geçmişi Kabul Etme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67), 105-118.
- Breuer, J. Ve Freud, S. (1955). "Studies on Hysteria", The Standard Edition of the Complete Psychological Works of the Sigmund Freud, Volume II, Hogarth Press, London (Orijinal baskı tarihi 1895).
- Briggs-Gowan, M. J., Carter, A. S., Irwin, J. R., Wachtel, K., ve Cicchetti, D. V. (2004). The Brief Infant-Toddler Social and Emotional Assessment: screening for social-emotional problems and delays in competence. *Journal of pediatric psychology*, 29(2), 143-155.
- Buehler, C., ve Gerard, J. M. (2002). Marital conflict, ineffective parenting, and children's and adolescents' maladjustment. *Journal of Marriage and Family*, 64(1), 78-92.
- Capaldi, D. M., Knoble, N. B., Shortt, J. W., ve Kim, H. K. (2012). A systematic review of risk factors for intimate partner violence. *Partner Abuse*, 3 (2), 231-280.
- Bağ, C. ve Bıçakçı, M. Y. (2016). Kadın Kapalı Ceza İnfaz kurumunda Anneleriyle Kalan Çocukların Gelişimsel Risk Durumları. *Hacettepe University Faculty Of Health Sciences Journal*, 3(2).
- Conway, M. A., Singer, J. A., ve Tagini, A. (2004). The self and autobiographical memory: Correspondence and coherence. *Social cognition*, 22(5), 491-529.
- De Masi, F. (2016). "Ölüm Dürtüsü Kavramı Klinik Alanda Hala Kullanışlı mı?" Nilüfer Erdem (Ed), Uluslararası Psikanaliz Yıllığı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 17-34.
- Dönmezer, S. (1999). Kriminoloji. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Dube, S. R., Anda, R. F., Felitti, V. J., Chapman, D. P., Williamson, D. F., ve Giles, W. H. (2001). Childhood abuse, household dysfunction, and the risk of attempted suicide throughout the life span: findings from the Adverse Childhood Experiences Study. *Jama*, 286(24), 3089-3096.
- Durmuş, E. (2013). Cinsel taciz: üniversite öğrencilerinin algı ve tepkileri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 15-30.
- Durmuşoğlu, N., & Doğru, S. S. Y. (2006). Çocukluk Ökseleyici yaşantılarının

- Ergenlikteki Yakın İlişkilerde Bireye Etkisinin İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 237-246.
- Dursunkaya, D., (2007). Duygusal Örselenme Ve İhmal. E. Kerimoğlu (Ed.), Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi İçinde (478-487). Türkiye Klinikleri Pediatrik Bilimler, 3(3).
- Ereymiş, S., Bellibaş, E., Özbaran, B., Büküşoğlu, N. D., Altıntoprak, E., Bildik, T., ve Çetin, S. K. (2009). Ayrılma anksiyetesi bozukluğu olan okul öncesi yaş grubu çocukların annelerinin mizaç özellikleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 14-21.
- Erikson, E. H. (1963). *Childhood and Society*, Norton Company, New York.
- Erol, E. (2019). Rorschach testinde çocukluk travmalarının izleri, *Yansıtma Dergisi*, 29-38.
- Freud, S. (1914). Remembering, Repeating and Working-Through (Further Recommendations on the Technique of Psycho-Analysis), *Standard Edition*, Volume XII, Hogarth Press, London, 1986, 149-155.
- Freud, S. (1915). "Instincts and their Vicissitudes", *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, Volume XIV (1914-1916): On the History of the psycho-analytic movement, papers on the metapsychology and other works. 109-14.
- Freud, A. (1949). Aggression in Relation to Emotional Development; Normal and Pathological. *Psychoanal. St. Child*, 3, 37-42.
- Freud, S. (1953). "Three Essays on the Theory of Sexuality". *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, Volume VII, Hogarth Press, London, 1905, 135-243.
- Freud, S. (1959). "Inhibitions, Symptoms and Anxiety", *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, Volume XX, Hogarth Press, London, 1926, 87-172.
- Freud, S. (1998). Olgu Öyküleri, I. Dora ve Küçük Hans, çev. E. Kapkın, Payel Yayınları, 1909, İstanbul.
- Freud, S. (1915). Psikanalize Giriş, çev. K. Şipal, Nevrozlar, Say, İstanbul, 2013, 53.
- Freud, S. (1919). The Uncanny, *Standard Edition*, Volume XVII, Hogarth Press, London, 1986, 238.
- Gampel, Y. (2009). "Toplu Travmalar: görünmeyen ve radyoaktif iletiler", çev. Bahar Kolbay. Psikanaliz Buluşmaları 4: Kuşaklararası İletim, Bağlam yayınları, İstanbul, 21-31.
- Goldfarb, W. (1943). The effects of early institutional care on adolescent personality. *The Journal of experimental education*, 12(2), 106-129.
- Goleman, D. (1996). Duygusal Zeka. (Çev. B. S. Yüksel). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Green, A. H. (1993). Child sexual abuse: Immediate and long-term effects and intervention. *Journal of the American Academy of Child ve Adolescent Psychiatry*, 32(5), 890-902.
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z., ve Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24(3), 128-134.

- Hancı, İ. H. (2002). Adli tıp ve adli bilimler. Seçkin Yayıncılık.
- Hazan, C., ve Shaver, P. R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological inquiry*, 5(1), 1-22.
- Herman, J. L. (1992). Trauma and recovery. New York: Basic.
- Http://Www.Drcemkece.Com/Icerik/90/Oral-Evre, 09.05.2019.
- Hyson, M. (2004). The Emotional Development Of Young Children: Building An Emotion Centered Curriculum. Teachers College Press.
- İlci, Ş. (2002). Çocuk suçluluğu ve çocuk yargılamasının adli bilimler açısından Değerlendirilmesi, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İÜ Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- İkiz, T. (2007). “Anne Ol(a)mama”, *Psikanaliz Yazıları 14- Annelik*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 61-68.
- Kaplan, S. J., Pelcovitz, D., ve Labruna, V. (1999). Child and adolescent abuse and neglect research: A review of the past 10 years. Part I: Physical and emotional abuse and neglect. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 38(10), 1214-1222.
- Kara B., Biçer Ü. ve Gökalp A. S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47(140), 151.
- Karabekiroğlu, K., Rodopman-Arman, A., Ay, P., Özkesen, M., Akbaş, S., ve Taşdemir, G. N. (2009). Kısa 1-3 yaş sosyal duygusal değerlendirme ölçeği (K-1/3-SDD-TR) Türkçe versiyonunun geçerlilik ve güvenilirliği. 17. Ulusal Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kongresi, 19-22.
- Karakuş, Ö., ve Tekin, H. H. (2012). Çocuk Koruma Kanunu Uyarınca Haklarında Danışmanlık Tedbiri Uygulanan Çocukların Özellikleri (Konya Örneği). *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7(29), 29-44.
- Kempe, C. H., ve Helfer, R. E. (1972). Helping the battered child and his family. Lippincott Williams ve Wilkins.
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S. Ö., ve Üstündağ, M. F. (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2), 321-342.
- Klein, G. S. (1976). Psychoanalytic theory: An exploration of essentials. New York: International Universities Press.
- Klein, M. (1957). Haset ve şükran. O. Koçak, Y. Erten (Çev.), S. M. Tura (Ed.) İstanbul: Metis Yayınları, 1999.
- Knutson, J. F. (1995). Psychological characteristics of maltreated children: Putative risk factors and consequences. *Annual review of psychology*, 46(1), 401-431.
- Kulaksızoğlu A. (2001). “Ergenlik Psikolojisi”. Remzi Kitabevi. 4. Baskı: İstanbul.
- Linder, J. R., ve Collins, W. A. (2005). Parent and peer predictors of physical aggression and conflict management in romantic relationships in early adulthood. *Journal of Family Psychology*, 19(2), 252.
- Livanou, M. (2003). Travma Sonrası Stres Bozukluğu'nun teorik yönleri. Aker T, Önder ME Psikolojik Travma ve Sonuçları, 5US Yayınları.
- Lynch, M., Saralidze, L., Gogvadze, N., ve Zolotor, A. (2007). National study on

- violence against children in Georgia.
- Mahler M.S., Pine F. ve Bergman A. (2003). İnsan Yavrusunun Psikolojik Doğumu. çev. A. N. Babaoğlu. İstanbul, Metis Yayınları.
- Mahler, M. S., ve La Perriere, K. (1965). Mother-child interaction during separation individuation. *The Psychoanalytic Quarterly*, 34(4), 483-498.
- Meshulam, B. (2007). “Çocuk, Korkuları ve Ailesi”, *Psikanaliz Yazıları 15: Psikanaliz ve Aile*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 37.
- Mijolla, A. (2009). “Anne Baba Zamanın İzinde”, Çev. Ceylin Özcan. *Psikanaliz Buluşmaları 4: Kuşaklararası İletim*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 9-21.
- Mufson, L., Nomura, Y., ve Warner, V. (2002). The relationship between parental diagnosis, offspring temperament and offspring psychopathology: A longitudinal analysis. *Journal of Affective Disorders*, 71(1-3), 61-69.
- Oates, K. (1991). Çocukların cinsel istismarının kalıcı etkileri. Çocukların Kötü Muameleden Korunması I. Ulusal Kongresi, Ed: Konanç, E., Gürkaynak, İ., Egemen, A., Gözde Repro Ofset, Ankara.
- Oral, R., Can, D., Kaplan, S., Polat, S., Ates, N., Cetin, G., ve Bulguc, A. G. (2001). Child abuse in Turkey: an experience in overcoming denial and a description of 50 cases. *Child abuse & neglect*, 25(2), 279-290.
- Özmert, E. (2010). Çocuk istismarı ve ihmalinin önlenmesinde çocuk hekiminin rolü. *Katkı Pediatri Dergisi*, 32(4), 471-480.
- Parman, T. (2009). “Kökenlerin Utancı: Tenten ve Sırları”, *Psikanaliz Buluşmaları 4: Kuşaklararası İletim*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 81-87.
- Parman, T. (2017). “Neden bilimsel bir unsur olarak travma ve psikanaliz”, *Psikanaliz Yazıları 34: Bireysel ve Toplumsal Travmalar 1*, Bağlam yayınları, İstanbul, 19-26.
- Pelendecioğlu, B. ve Bulut, S. (2009). Çocuğa yönelik aile içi fiziksel istismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 9 (1), 50-62.
- Perry, B. D. ve Szalavitz, M. (2015). Köpek gibi büyütülmüş çocuk (E. Söğüt, Çev.) İstanbul: Okuyan Us Yayınları (Orijinal çalışma basım tarihi 2006).
- Polat, O. (2005). Okullarda Şiddet. www.0-18.org/haftanin_yorumu/081.htm adlı internet adresi. Erişim Tarihi, 09.05.2019.
- Polat, O. (2007). Çocuk İstismarı 1 (Tanımlar). İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Quinodoz, J. M. (2013). Reading Freud: A chronological exploration of Freud's writings. Routledge.
- Renner, L. M., ve Slack, K. S. (2006). Intimate partner violence and child maltreatment: Understanding intra-and intergenerational connections. *Child abuse & neglect*, 30(6), 599-617.
- Romero, G. J., Wyatt, G. E., Loeb, T. B., Carmona, J. V., ve Solis, B. M. (1999). The prevalence and circumstances of child sexual abuse among Latina women. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 21(3), 351-365.
- Roussillon, R. (2017) “Travma ve Simgeleştirme”, *Psikanaliz Yazıları 34 – Bireysel ve Toplumsal Travmalar I*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 39-50.

- Runyan, D., Wattam, C., Ikeda, R., Hassan, F., ve Ramiro, L. (2002). Child abuse and neglect by parents and other caregivers.
- Singh, N. (1988). A Secure Base: Clinical Applications of Attachment Theory. By John Bowlby. London: Routledge. 1988. 180 pp.£ 8.95 (pb). The British Journal of Psychiatry, 153(5), 721-721.
- Bowlby, (1988). *A secure base: Clinical applications of attachment theory*. London: Routledge.
- Sofuoğlu, Z., Oral, R., Aydın, F., Cankardeş, S., Kandemirci, B., Koç, F., ... ve Akşit, S. (2014). Türkiye'nin üç ilinde olumsuz çocukluk çağı deneyimleri epidemiyolojik çalışması. *Türk Pediatri Arşivi*, 49(1), 47-56.
- Spitz, R.A. ve Wolf, K.M. (1944). Anaclitic depression: an inquiry into the genesis of psychiatric conditions in early childhood. *Psychoanalytic Study Child*, (2), 313-342.
- Şahin-Demirkapı, E. (2013). Çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme ve kimlik gelişimine etkisi ve bunların psikopatolojiler ile ilişkisi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Şar, V. (1998). Kötüye kullanım ve ihmalle ilişkili sorunlar. *Psikiyatri Temel Kitabı'nda*, Ankara, Hekimler Yayın Birliği, 823-833.
- Şar, V., Öztürk, P. E., ve İkikardeş, E. (2012). Çocukluk Çağı ruhsal travma ölçeğinin Türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenilirliği. *Journal of Medical Sciences*, 32(4), 1054-1063.
- Taner, Y., ve Gökler, B. (2004). Çocuk istismarı ve ihmali: Psikiyatrik yönleri. *Acta Medica*, 35(2), 82-86.
- Taş, A. K., Uyanık, D., ve Karakaya, Z. (1997). Şiddeti içselleştiren kadın profili. II. Kadın çalışmaları toplantısında sunulmuş bildiri, Adana.
- Teglasi, H., ve Rothman, L. (2001). Stories a classroom-based program to reduce aggressive behavior. *Journal of school psychology*, 39(1), 71-94.
- Tercan, H., Dursun, Ş. S., ve Yıldız Bıçakçı, M. (2015). Bebeklik ve ilk çocukluk dönemi tipik (normal) gelişim gösteren çocukların gelişimsel özellikleri. Bebeklik ve ilk çocukluk döneminde (0-36 ay) gelişim, duyuların gelişimi ve desteklenmesi. *Eğiten Kitap*. Ankara.
- Tisseron, S. (2009). "Sırların Hastalıklı İletimi", çev. Zeren Okçuoğlu. *Psikanaliz Buluşmaları 4*, Bağlam Yayınları, İstanbul, s. 59-81.
- Topbaş, M. (2004). İnsanlığın büyük bir ayıbı: Çocuk istismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 3(4), 76-80.
- Triest, J. (2017). "Travmanın bireysel ve kolektif boyutları", Çev. Pitey Gonca Özbay. *Psikanaliz Yazıları 34: Bireysel ve Toplumsal Travmalar 1*, Bağlam yayınları, İstanbul, s. 51-68.
- Tunç, S. (2005). *Gebelik ve Cinsel Doyum*, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Disiplinler Arası Sosyal Psikiyatri. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Tükel, R. (2011). "Bebek Ve Anne Arasındaki Mekanda Öznenin Yaratılması

- Winnicott'un Çalışmalarına Bir Bakış", Psikanaliz Yazıları 23: Donald W. Winnicott, Bağlam Yayınları, İstanbul, 15-35.
- Tükel, R. (2015). Freud Okumaları, Bağlam Yayıncılık, Ankara.
- Tüzün, O., ve Sayar, K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam*, 19(1), 24-39.
- Vahip, I. (2002). Evdeki şiddet ve gelişimsel boyutu: Farklı bir açıdan bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13(4), 312-319.
- Walsh, C., MacMillan, H. L., ve Jamieson, E. (2003). The relationship between parental substance abuse and child maltreatment: findings from the Ontario Health Supplement. *Child abuse & neglect*, 27(12), 1409-1425.
- Weinfield, N. S., Sroufe, L. A., Egeland, B., ve Carlson, E. (2008). Individual differences in infant-caregiver attachment: Conceptual and empirical aspects of security.
- Williams, L. R., Degnan, K. A., Perez-Edgar, K. E., Henderson, H. A., Rubin, K. H., Pine, D. S., ve Fox, N. A. (2009). Impact of behavioral inhibition and parenting style on internalizing and externalizing problems from early childhood through adolescence. *Journal of abnormal child psychology*, 37(8), 1063-1075.
- Winnicott, D.W. (2014). Oyun ve gerçeklik (3. Basım). Çev. S.M. Tuna. İstanbul :Metis (Orijinal çalışma basım tarihi 1971)
- Winnicott, D. W. (1956). Primary maternal preoccupation. In *Through Paediatrics to Psychoanalysis*. London: Tavistock Publications.
- Winnicott, D. W. (1965). Oyun ve gerçeklik. Çev. T. Birkan. İstanbul: Metis Yayınları.
- Wischmann, T. H. (2003). Psychogenic infertility-myths and facts. *Journal of assisted reproduction and genetics*, 20(12), 485-494.
- Wolfe, D. A., Scott, K., Wekerle, C., ve Pittman, A. L. (2001). Child maltreatment: Risk of adjustment problems and dating violence in adolescence. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 40(3), 282-289.
- World Health Organization. (2002). Prevention and promotion in mental health.
- Yurdakök, K. (2010). Çocuk istismarı ve ihmali, tanım ve risk faktörleri. *Katkı Pediatri Dergisi*, 32(4), 423-434.
- Yıldız, M. F. (2013). Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Hükümlü-Tutuklularla Yapılan Resim Eğitiminin İşlevsel Etkileri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Zabcı, N. (2005). Çocuk ve psikosomatik. *Yansıtma Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi* 2 (3-4), 17-33.
- Zabcı, N. ve Akyol, E. (2019). Travma Sonrası Ruhsal İşleyişte Annenin Kapsayıcı İşlevinin Etkisinin Projektif Testlerle Değerlendirilmesi, *Yansıtma Dergisi*, Travma 1, Bağlam Yayıncılık.
- Zabcı, N., Erol, E. ve Şimşek, Ö. F. (2018). Ebeveyn Çocuk Kapsayıcı İşlev Ölçeği Geliştirme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(51), 190-212.
- Zeidner, M., Matthews, G., Roberts, R. D., ve MacCann, C. (2003). Development of

emotional intelligence: Towards a multi-level investment model. *Human development*, 46(2-3), 69-96.

Zeytinoğlu, S., ve Kozcu, Ő. (1990). Fiziksel ocuk istismarı konusunda bir araştırma. *Aile Yazıları*, (3), 391-398.

Zoroğlu, S. S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Kora, M. E., ve Alyanak, B. (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları/Probable results of childhood abuse and neglect. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2), 69.

Zoroğlu, S. S., Tüzün, U., Şar, V., Tutkun, H., Savaş, H. A., Öztürk M., ve Kora, M. E. (2003). Suicide attempt and self- mutilation among Turkish high school students in relation with abuse, neglect and dissociation. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 57(1), 119-126.

